

MISCELLANEA

Robert Syrwid

„TRZEBA BĘDZIE PRZEJRZEĆ LUDZI OD WSZYSTKICH MOŻLIWYCH STRON” SPRAWA JULIANA SEKITY PRZED WOJEWÓDZKĄ KOMISJĄ KONTROLI PARTYJNEJ PRZY KW PZPR W OLSZTYNIE I JEJ NASTĘPSTWA (1949–1950/1956–1957)

Słowa kluczowe: Julian Sekita (1897–1989), Warmia i Mazury, sądownictwo polskie po 1945 roku, PZPR, stalinizm

Schlüsselwörter: Julian Sekita (1897–1989), Ermland und Masuren, Polnische Justiz nach 1945, Polnische Vereinigte Arbeiterpartei (PZPR), Stalinismus

Keywords: Julian Sekita (1897–1989), Warmia and Masuria, Polish judiciary after 1945, PZPR, stalinism

W referacie pt. „Zadania partii w walce o czujność rewolucyjną na tle sytuacji obecnej”, wygłoszonym na rozpoczęcie obrad III Plenum Komitetu Centralnego Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej 11–13 listopada 1949 r.¹, jego przewodniczący Bolesław Bierut² przedstawił podstawowe wytyczne dotyczące dalszego *oczyszczania* szeregów partyjnych, zapoczątkowanego jeszcze w okresie przygotowań do tzw. zjednoczenia polskiego ruchu robotniczego³, a kontynuowa-

¹ B. Bierut, *Zadania partii w walce o czujność rewolucyjną na tle sytuacji obecnej*, w: *III Plenum Komitetu Centralnego Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej 11, 12, 13 listopada 1949 r.*, „Nowe Drogi”, Warszawa 1949, s. 6–58. (pełny tekst).

² Bolesław Bierut (1892–1956) – wykształcenie podstawowe, z zawodu zecer, działacz spółdzielczy i polityczny. Członek Komunistycznej Partii Polski, Polskiej Partii Robotniczej i PZPR. Prezydent Krajowej Rady Narodowej (wrzesień 1944 – luty 1947), prezydent Rzeczypospolitej i przewodniczący Rady Państwa (luty 1947 – listopad 1952), sekretarz generalny KC PPR (wrzesień–grudzień 1948), przewodniczący KC i Sekretariatu KC PZPR (grudzień 1948 – marzec 1954), I sekretarz KC PZPR (marzec 1954 – marzec 1956), prezes Rady Ministrów (listopad 1952 – marzec 1954). Poseł do KRN i Sejmu Ustawodawczego (1943–1947) oraz na Sejm PRL I kadencji (1952–1956) – por. J. Eisler, *Siedmiu wspaniałych. Poczet pierwszych sekretarzy KC PZPR*, Warszawa 2014, s. 31–97; T. Mołdawa, *Ludzie władzy 1944–1991. Władze państwowe i polityczne Polski według stanu na dzień 28 II 1991*, Warszawa 1991, s. 337–338 (nota biograficzna B. Bieruta).

³ Podczas plenum KC PPR (31 VIII – 3 IX 1948) oraz obrad Rady Naczelnej Polskiej Partii Socjalistycznej (18–22 IX 1948) zapadły decyzje o kontynuowaniu prowadzonej od jesieni 1947 r. akcji weryfikacyjnej w obu partiach. Szczegółowe zasady przeprowadzenia *czystki* w szeregach partyjnych w okresie przed tzw. zjednoczeniem określały:

nego w okresie akcji scaleniowej organizacji terenowych oraz rejestracji i wymiany legitymacji członków i kandydatów nowej formacji.⁴

Realizując, traktowaną jako aksjomat, stalinowską tezę o *zaostrzaniu się walki klasowej w okresie budowy socjalizmu*⁵, Bierut wskazywał m.in. na konieczność *zwiększenia czujności bojowej kadr partyjnych*. W realnym wymiarze na wszystkich szczeblach organizacyjnych, zgodnie z założeniami tworzonej na wzorcach sowieckich, hegemonistycznej partii komunistycznej, zobowiązano członków do podjęcia działań mających na celu zmianę jej struktury socjalnej. Świadczyło o tym zalecenie wprowadzenia wyraźnej preferencji w przyjmowaniu w szeregi partyjne robotników oraz mało i średniorolnych chłopów (90%), przy jednoczesnym ograniczeniu liczby kandydatów wśród przedstawicieli inteligencji technicznej oraz twórczej i nauczycieli (10%). Nowi członkowie, poddani intensywnemu szkoleniu partyjnemu, mieli stanowić w przyszłości trzon formacji o zdecydowanie robotni-

uchwała Biura Politycznego KC PPR z 24 IX 1948 r. o *oczyszczaniu organizacji partyjnej z elementów klasowo obcych i przypadkowych* oraz wzorowana na niej instrukcja Centralnego Komitetu Wykonawczego PPS w sprawie *oczyszczania szeregów PPS z elementów wrogich, klasowo obcych i przypadkowych* z października 1948 r. Według komunikatu referatu sprawozdawczego Wydziału Organizacyjnego Komitetu Wojewódzkiego PPR w Olsztynie do Wydziału Organizacyjnego KC PPR z 6 XII 1948 r., w wyniku akcji *oczyszczania szeregów* w okresie od 1 X do 5 XII 1948 r. na terenie województwa olsztyńskiego usunięto łącznie 1167 członków, w tym 113 podczas konferencji partyjnych wszystkich szczebli organizacyjnych oraz 1054 na zebraniach kół partyjnych. Wykreślono też z ewidencji 604 *pepeerowców* uznanych za tzw. martwe dusze. Stanowiło to łącznie 1771 członków, czyli 7% ogółu według stanu z 30 IX 1948 r. Znacznie większe rozmiary przybrała akcja weryfikacyjna w olsztyńskiej organizacji PPS. Według stanu z 30 XI 1948 r. wydaloną z partii 1839 członków, co stanowiło 17,39% ogółu według stanu z 30 IX 1948 r. tzn. początku akcji weryfikacyjnej. Szerzej na ten temat: D. Krysiak, *Polska Partia Robotnicza w województwie olsztyńskim w latach 1945–1948. Struktury–kadry–działalność*, Olsztyn–Białystok–Warszawa 2017, s. 282–287; R. Syrwid, *Od partnerstwa do wymuszonej „jedności”*. *Olsztyńska organizacja Polskiej Partii Socjalistycznej w latach 1945–1948*, Łódź 2004, s. 274–283.

⁴ W wyniku akcji scaleniowej organizacji partyjnych PPR i PPS na terenie ówczesnego województwa olsztyńskiego, według stanu z 15 I 1949 r., powstało ogółem 176 komitetów i 1933 koła PZPR wszystkich szczebli. Olsztyńska organizacja PZPR według stanu z 1 I 1949 r. miała liczyć 31 399 członków, w tym 23 210 z byłej PPR i 8189 z byłej PPS. Do końca lutego 1949 r., według danych Wydziału Organizacyjnego KW PZPR, członkowie i kandydaci w akcji rejestracyjnej złożyli 30 563 kwestionariusze osobowe. Jednocześnie odnotowano brak zwrotu 590 wydanych kwestionariuszy osobowych, 177 członków i kandydatów odmówiło wypełnienia kwestionariuszy, wykluczono z partii 64 osoby, a pięć zmarło. Oznaczało, to, że łącznie 836 byłych *pepeerowców* i *pepeesowców* nie zostało objętych akcją rejestracyjną, co stanowiło 2,7% ogółu stanu członkowskiego z grudnia 1948 r.

Końcowy etap konsolidacji struktur członkowskich stanowiła akcja wymiany legitymacji partyjnych, prowadzona praktycznie od 15 maja do września 1949 r. Decydującą rolę w *porządkowaniu* ewidencji członkowskiej w organizacjach partyjnych odegrały wskazania obrad II Plenum KC PZPR z 20–21 IV 1949 r., nakazujące m.in. *twardą realizację linii partii w kierunku izolowania, wypierania i rugowania elementów klasowo wrogich*. W wyniku akcji w województwie olsztyńskim na dzień 1 X 1949 r. wydano łącznie 29 409 legitymacji (97,7% ogółu), w tym 25 739 członkowskich (98,9%) i 3670 kandydackich (90,2%). Z partii wykluczono 609 (2,0%) członków, a 27 odmówiło przyjęcia legitymacji. Decyzje o zmianie statusu członkowskiego na kandydacki podjęto wobec 7 osób, a kandydackiego na członkowski dotyczyły 6445 osób (64,3%) – podają za: B. Dymek, *Geneza i działalność Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej (1948–1954)*, Warszawa 1988, s. 206. Szerzej na ten temat: *Ibidem*, s. 199–216; M.T. Korejwo, *PZPR na Warmii i Mazurach 1948–1990. Struktury, organizacja, ludzie. Oddziaływanie na instytucjonalizowane formy życia społecznego*, Olsztyn 2013, s. 57–74; R. Syrwid, *op. cit.*, s. 299–303.

⁵ Chodziło tu o referat J. Stalina wygłoszony podczas Plenum KC Wszechniżwiazkowej Komunistycznej Partii (bolszewików) obradującego w Moskwie od 23 II do 5 III 1937 r. – por. J. Stalin, *O brakach w pracy partyjnej i o środkach likwidacji trockistowskich i innych dwulicowców*, Warszawa 1952, s. 23–24.

czo-chłopskim charakterze. Proces ten miał się odbywać w połączeniu z ostateczną likwidacją tzw. odchylenia prawicowo – nacjonalistycznego, postrzeganego jako przejaw wrogiej agentury ideologicznej w łonie samej partii⁶.

W wydanej – wyłącznie do użytku organizacji partyjnych – broszurze pt. *O wzmoczenie czujności rewolucyjnej. Uchwały Biura Organizacyjnego KC PZPR*, znalazły się szczegółowe wytyczne odnoszące się do realizacji uchwał III Plenum KC PZPR. Dotyczyły one m.in.: przeprowadzenia akcji sprawozdawczej terenowych organizacji partyjnych ze spotkań poświęconych omówieniu przebiegu i uchwał Plenum, *wzmoczenia czujności przy przyjmowaniu nowych członków i kandydatów w ramach regulowania składu socjalnego*, pogłębienia krytyki i samokrytyki w bieżącej działalności organizacyjnej, oraz przeprowadzenia wyborów władz w strukturach partyjnych wszystkich szczebli⁷.

W zaleceniach dla egzekutyw podstawowych organizacji partyjnych oraz instancji nadrzędnych podkreślano konieczność przestrzegania *czystości szeregów partyjnych* poprzez *niezwłoczne usuwanie z partii elementów wrogich i dywersyjnych* (np. *dwójkarzy, defensywiaków, trockistów i NSZ-towców itp.*)⁸.

Podczas wyborów do władz wszystkich szczebli struktury partyjnej, które zostały zaplanowane na okres od grudnia 1949 do kwietnia 1950 roku, uchwała nakazywała niedopuszczanie do wchodzenia do ich egzekutyw, ani też dokonywania wyboru delegatów na konferencje wyborcze spośród tych członków, których *przeszłość polityczna nie kwalifikuje do udziału we władzach partyjnych*. W szerokim katalogu *wrogów klasowych* znaleźli się np. byli działacze Bezpartyjnego Bloku Współpracy z Rządem, Obozu Zjednoczenia Narodowego, Narodowej Demokracji, Obozu Narodowo-Radykalnego, aktywiści Związku Związków Zawodowych, *sjoniści* [!], policjanci, przedwojenni prokuratorzy i zawodowi oficerowie Wojska Polskiego, a także *polityczna i wywiadowcza kadra AK, podoficerowie i oficerowie armii Andersa, którzy byli związani z obozem londyńskim itp.*⁹

Wezwanie do blokowania tym członkom dostępu do aparatu kierowniczego PZPR, stanowiło w istocie rzecz zapowiedź przeprowadzenia weryfikacji ideologicznej szeregów partyjnych i usuwania z nich wszystkich uznanych za *wrogów i klasowo obcych*.

Decydująca rola w tym względzie została przypisana decyzjom wojewódzkich komisji kontroli partyjnych¹⁰. Organy te, podlegające, zgodnie ze Statutem

⁶ III Plenum Komitetu Centralnego, s. 49–52.

⁷ Archiwum Państwowe w Olsztynie (dalej: APO), Komitet Wojewódzki PZPR w Olsztynie 1948–1990 (dalej: KW PZPR), sygn. 1141/574. *O wzmoczenie czujności rewolucyjnej. Uchwały Biura Organizacyjnego KC PZPR. Wylącznie do użytku organizacji partyjnych*, Warszawa, listopad 1949, k.45.

⁸ *Ibidem*, k.49.

⁹ *Ibidem*, k.55.

¹⁰ *Ibidem*, k.56. O tym jaki był rzeczywisty cel akcji weryfikacyjnej podczas wyborów partyjnych najlepiej

PZPR uchwalonym na tzw. Kongresie Zjednoczeniowym (15–21 XII 1948), Centralnej Komisji Kontroli Partyjnej KC PZPR, miały czuwać nad *czystością szeregów partyjnych i obliczem ideologicznym członków*, a także pociągać do *odpowiedzialności partyjnej członków, którzy łamią dyscyplinę partyjną lub naruszają zasady etyki partyjnej*. Statut przewidywał następujące rodzaje kar partyjnych: upomnienie, naganę, naganę z ostrzeżeniem, czasowe usunięcie z odpowiedzialnej pracy partyjnej, społecznej i zawodowej oraz wykluczenie z partii¹¹. Wprowadzono również staż kandydacki, a zarazem możliwość przenoszenia członków partii do kategorii kandydatów w przypadku, gdy ich *ogólny poziom aktywności* w pracy organizacyjnej i samokształceniu *wyraźnie odbiegał* od poziomu danej organizacji partyjnej¹².

Omówieniu przebiegu i uchwał III Plenum KC PZPR zostało poświęcone posiedzenie egzekutywy KW PZPR w Olsztynie 19 listopada 1949 roku.

W otwierającym posiedzenie przemówieniu wojewoda olsztyński Mieczysław Moczar¹³, odnosząc się do sprawy *oczyszczania szeregów*, wyraźnie określił charakter przyszłych działań: „jeśli chodzi o nasze województwo jest przed nami dużo pracy i b[ardzo] często spotykamy członków do których musimy zmienić swój stosunek, ze względu na ich przeszłość. Stali oni bowiem na straży sanacyjnego ładu i porządku. Dwójkarz, wróg, który taką stosuje metodę, jak wnikanie w aparat naszego państwa – podpatrywania naszej pracy – nie może mieć u nas miejsca. Przeszłość musi być b[ardzo] brana pod uwagę. Wnikliwie patrząc można stwierdzić, czy chce taki zdobyć zaufanie, czy pracuje szczerze [– –]. A jeżeli po plenumie [!] przyjrzymy się b[ardzo] wnikliwie, trzeba będzie bardziej stanowczo podglądać tych do których nie mamy zaufania [– –] Plenum listopadowe powin-

świadczy następujący fragment uchwały: *Niniejsze wytyczne dla organizacji odnośnie wszystkich tych, których przeszłość polityczna dyskwalifikuje jako kandydatów do władz partyjnych, pozwolą organizacjom partyjnym ujawnić wśród tej kategorii członków partii osoby, które ze względu na szczególne przewinienia kwalifikują się do wykluczenia z partii. Wypadki te z reguły wymagają dokładnego dochodzenia i wyjaśnienia, dlatego też wypowiedzi członków w tych sprawach na zebraniach partyjnych i wobec komitetów i egzektyw podstawowych organizacji partyjnych, winny być kierowane do WKKP.*

W treści uchwały znalazł się również zapis o dopuszczalności wyboru tych członków do władz partyjnych, w sytuacjach wyjątkowych, kiedy organizacja lub konferencja partyjna doceniła ich pracę i zasługi dla dobra partii. Wybór takiego kandydata musiał być jednak zatwierdzony przed bezpośrednią nadrzędną instancją partyjną.

¹¹ *Deklaracja ideowa PZPR. Statut PZPR*, Warszawa 1949, s.72 i n. Według postanowień Statutu PZPR, decyzje o wydaleniu z partii miały być stosowane wobec członków, którzy postępowali „niezgodnie z zasadami programowymi i podstawową linią polityczną partii, popełniają czyny sprzeczne z etyką partyjną w życiu politycznym czy prywatnym”.

¹² *Ibidem*, s. 73.

¹³ Mieczysław Moczar, właśc. Mikołaj Demko (1913–1986) – wykształcenie zawodowe, gen. dywizji WP, działacz polityczny i państwowy. Członek PPR i PZPR. Szef Wojewódzkiego Urzędu Bezpieczeństwa Publicznego w Łodzi (1945–1948), wiceminister i ministerstwa Bezpieczeństwa Publicznego (czerwiec–wrzesień 1948 r.). Wojewoda olsztyński (6 X 1948 – 24 V 1950), przewodniczący Olsztyńskiej Wojewódzkiej Rady Narodowej w Olsztynie (24 V 1950 – 16 IV 1952). Po wyjeździe z Olsztyna przewodniczący Prezydium WRN w Białymstoku (1952–1954) i w Warszawie (1954–1956). Później m.in. wiceminister i minister spraw wewnętrznych (1956–1968), prezes Najwyższej Izby Kontroli (1971–1983), prezes Zarządu Głównego Związku Bojowników o Wolność i Demokrację (1980–1983), poseł na Sejm PRL (1957–1980). Członek KC PPR (1948) i KC PZPR (1956–1981) – por. T. Moldawa, *op. cit.*, s. 398 (biogram M. Moczara); K. Lesiakowski, *Mieczysław Moczar „Mietek”*. *Biografia polityczna*, Warszawa 1998.

no wzmocnić nasze siły i winniśmy się nastawiać [nie] na kontruderzenie, lecz na uderzenie”¹⁴.

Wystąpieniu wojewody wtórowali w swych wypowiedziach pozostali uczestnicy dyskusji, podkreślając, m.in. konieczność weryfikacji kadr urzędniczych nie tylko w administracji państwowej i instytucjach publicznych, a także na kolei, w organizacjach związków zawodowych, w państwowych gospodarstwach rolnych i spółdzielniach produkcyjnych. Powszechnie podnoszono również konieczność intensyfikacji szkolenia partyjnego i typowania na stanowiska kierownicze większej reprezentacji robotników, w ramach realizacji zalecenia *poprawy składu socjalnego partii*¹⁵.

Wnioski i wskazania odnośnie realizacji uchwał plenum zostały przekazane do podstawowych organizacji partyjnych, a także przyjęte przez komitety gminne, miejskie i powiatowe podczas konferencji zorganizowanych do końca listopada 1949 r.

Rozmiary *czystki* w szeregach partyjnych ilustrują zestawienia zbiorcze dotyczące ruchu członków i kandydatów PZPR. Jak wynika z danych ogólnopolskich KC PZPR – wymagających jednak ostrożności w ocenie z uwagi na liczne błędy i niedoskonałości w ich opracowaniu – w okresie od 1 kwietnia 1949 do 30 września 1953 r. z partii ubyło 276 926 osób, w tym: wykluczonych – 149 256, skreślonych z list partyjnych z różnych przyczyn – 95 844 oraz zmarłych – 31 826. Liczba nowoprzyjętych kandydatów wyniosła 306 603 osoby. Jednocześnie stan liczebny PZPR zmniejszył się w omawianym okresie z 1 368 759 do 1 150 589, przy czym aż 247 847 osób ubyło z wykazów statystycznych, m.in. na skutek *nieuregulowanego ruchu członków i kandydatów* oraz niewłaściwego porządkowania ewidencji partyjnej.

¹⁴ APO, KW PZPR, sygn. 1141/255, kk. 325–326. Protokół posiedzenia egzekutywy KW PZPR w Olsztynie z 19 XI 1949 r. Należy również wspomnieć, że istotnym wsparciem olsztyńskiej organizacji PZPR w walce z wrogiem klasowym była działalność aparatu bezpieczeństwa, zwłaszcza w zakresie prowadzenia działalności agenturalnej wobec osób i środowisk uznawanych za *niepewne politycznie* – por. W. Gieszczyński, *Aparat bezpieczeństwa na Warmii i Mazurach w świetle uchwał III Plenum KC PZPR (11–13 XI 1949 r.)*, „Echa Przeszłości” 2004, 5, s. 408–432.

¹⁵ Charakterystyczna dla przebiegu i klimatu dyskusji była przede wszystkim wypowiedź Kazimierza Szewczyka kierownika Wydziału Personalnego KW PZPR w Olsztynie. Szewczyk, komentując uchwały III Plenum KC PZPR, stwierdził, m.in.: *Plenum postawiło zadanie oczyszczenia aparatu gospodarczego, państwowego i partyjnego. W zasadzie należy stosować ostrożność, ale nie taką, która by wypaczyła linię Partii w tych sprawach. Siedzą ludzie z wielkimi kwalifikacjami w PGR [-ach], zarządach gminnych, a powinniśmy się nimi zainteresować, dlaczego oni tam tkwią [?] Wdziera się wróg do szeregów Partii na kolei, w administracji, z AK, WiN-u [Wolność i Niezawisłość – przyp. R.S.] i Armii Andersa. Jeżeli będziemy się wahać, to nie rozprawimy się z wrogiem. Musimy ustawić sobie kadry. Mamy specyficzne warunki pracy. Robotnicy wysunięci czują władztwo kacyka dyrektora [...]. Będziemy zdolni przenieść te sprawy do personalników i dyrektorów. Mamy dużo takich dyrektorów, których trzeba usuwać. Ludzie ci, to od dawna zdecydowani wrogowie. Należy zwrócić uwagę na administrację, począwszy od kierowniczych stanowisk, a skończywszy na wójtach i samorządzie. Wszyscy tow[arzysze] muszą się zająć wyszukaniem i wyciągnięciem kadr. Nad zagadnieniem szkolenia trzeba się bardziej zastanowić. Utrzymywaliśmy kontakt[y] z personalnikami, i tu były pewne niedopatrzenia i nieodpowiednie podejście. Plenum KC zmobilizowało Wydziały KW do zwiększenia czujności i wypełniania zadań. Trzeba będzie przejrzeć ludzi od wszystkich możliwych stron (pisownia oryginalna) – *ibidem*, k.327.*

W województwie olsztyńskim¹⁶, w analogicznym okresie, z organizacji partyjnej ubyło 9407 członków i kandydatów, w tym: wykluczonych – 6815, skreślonych z ewidencji partyjnej – 1859 oraz zmarłych – 733. Liczba przyjętych kandydatów wyniosła 13 028 osób. Stan liczebny olsztyńskiej organizacji PZPR zwiększył się tym samym z 30 240 do 32 772, przy czym 6 020 członków i kandydatów nie zostało uwzględnionych w statystykach organizacyjnych w wyniku ewidentnych braków i zaniedbań w pracy sprawozdawczej terenowych struktur partii¹⁷.

Z punktu widzenia konkretnych członków czy kandydatów partii, których dotknęła akcja *oczyszczania szeregów*, istotna była zarówno treść stawianych im zarzutów, jak też i sam mechanizm podejmowania decyzji o ich wykluczeniu. W warunkach budowy państwa totalitarnego, pozbawienie legitymacji partyjnej było bowiem najczęściej nieodłącznie związane z utratą posiadanej pozycji zawodowej, a zarazem faktyczną eliminacją z szeroko rozumianego życia publicznego. W praktycznym wymiarze powodowało to u wykluczonych naturalne reakcje obronne, w postaci składanych odwołań do partyjnych instancji bezpośrednio nadrzędnych nad kołami (komitety gminne, gminne, miejskie i powiatowe). Ostateczne decyzje o zatwierdzeniu, zmienianiu lub uchylaniu kar wymierzanych przez POP należały do wojewódzkich komisji kontroli partyjnych. Miało to szczególne znaczenie, zwłaszcza w odniesieniu do tych członków wobec których zostały sformułowane zarzuty natury ideologicznej, sytuujące zainteresowane osoby w kategorii *wroga klasowego*¹⁸.

Spośród instytucji państwowych szczególnym nadzorem organów kontroli partyjnej została objęta – poza aparatem kierowniczym w administracji publicznej i samorządowej od poziomu gmin poprzez powiaty i urzędy wojewódzkie – kadra prokuratorska i sędziowska w sądownictwie powszechnym¹⁹.

¹⁶ Województwo olsztyńskie zostało utworzone na podstawie rozporządzenia Rady Ministrów z 29 V 1946 r. Składało się z 18 powiatów o łącznej powierzchni 18 832 km². Były to powiaty: bartoszycki, braniewski, giżycki, iławski, kętrzyński, lidzbarski, morąski, mrągowski, nidzicki, olsztyński, ostródzki, pasłęcki, piski, reszelski, suski, szczycieński, węgorzewski i Olsztyn – powiat grodzki (miejski) – por. *Rozporządzenie Rady Ministrów w sprawie tymczasowego podziału administracyjnego Ziemi Odzyskanych* (Dziennik Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej, dalej: Dz. U., 1946, nr 28, poz. 177 – utworzenie województw: olsztyńskiego, szczecińskiego i wrocławskiego – obowiązywało od 28 VI 1946 r.).

¹⁷ Dane statystyczne w wymiarze ogólnopolskim oraz w województwie olsztyńskim, podaje za: B. Dymek, *op. cit.*, s. 337. Tam też omówienie problemów związanych z badaniami statystyki personalnej w PZPR w pierwszej połowie lat 50 XX w. (s. 336–340).

¹⁸ Szerzej o pracy terenowych komisji kontroli partyjnych PZPR – por. R. Witalec, *Struktura organizacyjna i działalność Wojewódzkiej Komisji Kontroli Partyjnej KW PZPR w Rzeszowie w latach 1949–1956*, Prace Historyczno-Archiwalne (dalej: PHA) 1995, 3, s. 247–263; *idem*, *Funkcjonowanie, struktura organizacyjna oraz zasób aktowy WKKP przy KW PZPR w Rzeszowie w latach 1957–1986*, PHA, 1996, 4, s. 215–243; A. Pasko, *Kulisy władzy ludowej w województwie białostockim (1948–1956). Organizacja, główne kierunki działania KW PZPR*, Białystok 2002, s. 97–105; K. Zawadka, *Komitet Wojewódzki PZPR w Lublinie 1948–1956. Struktura-ludzie-mechanizm funkcjonowania*, Lublin 2014, s. 50–58;

¹⁹ Jak słusznie zauważył Grzegorz Jakubowski (*Sądownictwo powszechne w Polsce w latach 1944–1950*, Warszawa 2002, s. 254) już w październiku 1949 r. na mocy rozporządzenia ministra sprawiedliwości dokonano przedłużenia (do 31 I 1950 r.) okresu zawieszenia obowiązywania przepisów art. 95 i 96 *Rozporządzenia Prezydenta RP. Prawo o ustroju sądów powszechnych* z 6 II 1928 r. (Dz. U., 1928, nr 12, poz. 93). Chodziło tu o uprawnienia kolegów administracyjnych do przedstawiania kandydatów na stanowiska sędziowskie. Jednocześnie minister sprawiedliwości, w tym

Według danych ogólnopolskich już w latach 1948–1949 łączna liczba prokuratorów i sędziów czynnych zawodowo spadła z 2327 do 2171. W grupie odwołanych, w tym przeniesionych w stan spoczynku, znalazło się m.in. czterech prezesów sądów apelacyjnych i kilkunastu prezesów sądów okręgowych i grodzkich. Do połowy 1950 r., po wprowadzeniu ustawy o *zmianie prawa o ustroju sądów powszechnych*²⁰, w ramach wymiany kadr, na stanowiska kierownicze w aparacie wymiaru sprawiedliwości wprowadzono nowych około dwustu absolwentów szkół prawniczych, w tym na stanowiska sędziowskie – 59, prokuratorów apelacyjnych – 4 i prokuratorów okręgowych – 32²¹.

W województwie olsztyńskim sprawa weryfikacji aparatu sędziowskiego była przedmiotem szczególnego zainteresowania władz wojewódzkich PZPR już od połowy 1949 r.

Jak wynika ze sprawozdania Wydziału Personalnego KW PZPR za miesiąc czerwiec tego roku, Kazimierz Szewczyk kierownik Wydziału i Leon Szyguła wiceprokurator Sądu Apelacyjnego w Olsztynie, przeprowadzili analizę postaw politycznych pracowników zajmujących kierownicze stanowiska w sądach i prokuraturach apelacji olsztyńskiej. Ogółem weryfikacji poddano jedenaście osób, w tym prezesów i prokuratorów Sądu Apelacyjnego w Olsztynie oraz sądów okręgowych w Olsztynie, Giżycku i Pasłęku.

W podsumowaniu Szewczyk, przesądzając w istocie o dalszym przebiegu wydarzeń, konkludował: „sądownictwa nie da się uzdrowić, tak długo, aż kierownicze stanowiska nie będą obsadzone przez naszych towarzyszy, a chodzi nam przede wszystkim o szefów prokuratur i prezesów SA i SO. Z chwilą opanowania stanowisk kierowniczych udałoby się nam niewątpliwie po pewnym czasie wysunąć na sędziów ludzi naszego typu, spośród absolwentów szkół prokuratorских²², którzy do tej pory są urągani [!] przez starych sędziów”²³.

samych przedłużonym okresie, zachował prawo do powoływania na mocy zarządzenia danej zarejestrowanej osoby do pracy w wymiarze sprawiedliwości na okres czasu, nie dłuższy niż rok – por. *Dekret o przedłużeniu mocy obowiązującej niektórych przepisów w zakresie administracji wymiaru sprawiedliwości* z 28 X 1949 r. (Dz. U., 1949, nr 55, poz. 436).

²⁰ *Ustawa o zmianie prawa o ustroju sądów powszechnych* z 20 VII 1950 r. (Dz. U., 1950, nr 38, poz. 347).

²¹ A. Machnikowska, *Wymiar sprawiedliwości w Polsce w latach 1944–1950*, Gdańsk 2008, s. 167–168. Szerzej na temat polityki kadrowej władz komunistycznych w zakresie powszechnego wymiaru sprawiedliwości w pierwszych latach powojennych – zob. G. Jakubowski, *op. cit.*, s. 57–90; A. Lityński, *O prawie i sądach początków Polski Ludowej*, Białystok 1999, s. 129–149; A. Machnikowska, *op. cit.*, s. 160–173.

²² Chodzi tu o placówki prawnicze kształcenia pozauniwersyteckiego, w których nie wymagano od kandydatów posiadania formalnego wykształcenia średniego, tworzone przez ministerstwo sprawiedliwości począwszy od połowy 1946 roku. Były to szkoły prawnicze w: Łodzi (1946–1952), we Wrocławiu (1947–1953), Gdańsku–Jelitkowie (1947–1948), Toruniu (1948–1952), Szczecinie (1950–1951) i Zabrzu (1950–1951). Szkoły te ukończyło ogółem 1130 absolwentów, z których 1081 podjęło pracę w wymiarze sprawiedliwości, w tym około 44% w sądach, a pozostali w prokuraturach. Dodatkowo, od 1 VI 1948 r., funkcjonowała dwuletnia Centralna Szkoła Prawnicza Ministerstwa Sprawiedliwości im. Teodora Duracza w Warszawie. Została ona przemianowana 1 IV 1950 r. w Wyższą Szkołę Prawniczą im. T. Duracza w Warszawie. 31 VIII 1954 r. placówkę przekształcono w Centralny Ośrodek Doskonalenia Kadr Sędziowskich i Prokuratorских. W latach 1948–1954 obie szkoły wykształciły łącznie 421 absolwentów, w tym 83 ze średnich szkół prawniczych – P. Kładoczny, *Kształcenie prawników w Polsce w latach 1944–1989*, *Studia Iuridica* 1998, 35, s. 96–102; E. Romanowska, *Przekształcenia w powszechnym wymiarze sprawiedliwości w Polsce w latach 1944–1956*, *Czasopismo Prawno-Historyczne* (dalej: CPH), 2016, 68, z. 2, s. 55–56.

²³ APO, KW PZPR, sygn. 1141/745, k.3. Sprawozdanie z pracy Wydziału Personalnego KW PZPR w Olsztynie za okres od 1 VI do 30 VI 1949 r.

Jedną z najważniejszych postaci w gronie weryfikowanych był Julian Sekita, ówczesnie urzędujący prezes Sądu Okręgowego w Olsztynie²⁴.

Julian Sekita²⁵ urodził się 2 października 1897 r. w Drażgowie (pow. garwołęński gubernia lubelska, obecnie gmina Ułęż, powiat rycki, woj. lubelskie). Był jednym z dziesięciorga dzieci Ludwika i Anny z domu Piotrowska. Rodzice prowadzili nieduże gospodarstwo rolne. W wieku 12 lat, po zdaniu egzaminu do klasy drugiej, rozpoczął naukę w gimnazjum w Lublinie. Po ukończeniu sześciu klas przeniósł się do gimnazjum w Siedlcach, gdzie w 1918 r. otrzymał świadectwo dojrzałości. W trakcie nauki pracował krótko jako nauczyciel w Krzówce (powiat łukowski) i korepetytor w Siedlcach. W latach 1915–1918 był członkiem Polskiej Organizacji Wojskowej występując pod pseudonimem „Tadeusz Dumny”²⁶.

10 listopada 1918 r., jako ochotnik rozpoczął służbę w 22 Pułku Piechoty Wojska Polskiego stacjonującego w Siedlcach, z nominacją na stopień sierżanta. Urlopowany bezterminowo z wojska 15 listopada 1920 r., został ostatecznie przeniesiony do rezerwy niemal trzy lata później, tzn. 10 września 1923 r.

W 1920 r. Sekita wstąpił na wydział prawny Uniwersytetu Warszawskiego. W trakcie studiów pracował równocześnie jako nauczyciel gimnazjalny i wykładowca kursów handlowych w Warszawie. Dyplom magistra nauk prawnych uzyskał w 1924 r.

Pracę zawodową w wymiarze sprawiedliwości rozpoczął 9 września 1924 r. jako aplikant Sądu Apelacyjnego w Warszawie z przydziałem do Sądu Okręgowego w Siedlcach (nominacja z 22 sierpnia 1924 r.).

W kwietniu 1925 roku zawarł w Warszawie związek małżeński z Ireną Nelle. Małżeństwo Sekitów miało dwoje dzieci: córkę Krystynę i syna Edwarda.

Egzamin aplikancki złożył w listopadzie 1926 r. W latach 1924–1926 był również nauczycielem matematyki w znanym prywatnym Gimnazjum Żeńskim Konstancji Zembrzuskiej w Siedlcach.

²⁴ W opinii na temat J. Sekity stwierdzono: *Prezesem Sądu Okręgowego jest Sekita Julian, członek PZPR, przedwojenny sędzia apelacyjny. Jest to człowiek słabego charakteru, który może służyć każdemu panu, nie posiadający żadnych przekonań politycznych. Trzeba jednak stwierdzić, że obecnie Sekita lojalnie jest ustosunkowany do Polski Ludowej i naszej Partii, i pod dobrym nadzorem robi pozytywną robotę – Ibidem, k.2.*

²⁵ Informacje biograficzne dotyczące J. Sekity przedstawiono na podstawie; APO, KW PZPR, Wojewódzka Komisja Kontroli Partyjnej przy KW PZPR w Olsztynie (dalej: WKKP). Akta sprawy J. Sekity (materiały niefoliowane), sygn. 1141/13553; *Ibidem*, Olsztyńska Wojewódzka Rada Narodowa w Olsztynie 1945–1950, sygn. 617/22. Karta personalna J. Sekity, kk. 176–180; *Ibidem*, Sąd Wojewódzki w Olsztynie [1945] 1950–1991 [dalej: SW], sygn. 1801/6403. Akta osobowe J. Sekity; K. Gęldon, *Radni Olsztyńskiej Wojewódzkiej Rady Narodowej z lat 1945–1950. Materiały biograficzne*, Komunikaty Mazursko-Warmińskie (dalej: KMW) 2003, 3, s. 345 (nota biograficzna J. Sekity); T. Oracki, *Sekita Julian*, w: *Polski słownik biograficzny*, t. 36, Warszawa–Kraków 1995–1996, s. 181–182.

²⁶ S. Kordaczuk, *Z siedleckiej księgi peowiaków cz. II, Szkice Podlaskie* 1999, 7, s. 172. Istnieją wątpliwości co do stażu członkowskiego Sekity w POW. W artykule Kordaczuka przynależność Sekity, jako sekcyjnego, jest datowana dopiero od lipca 1918 r. Jednocześnie znajduje się tam jednak również informacja o jego aresztowaniu przez Austriaków w 1916 r. w Garbowie (pow. puławski) „za ćwiczenia młodzieży peowiackiej”. W odpisie „Wykazu stanu służby”, sporządzonego przez Sąd Apelacyjny w Olsztynie 7 I 1950 r., znajduje się natomiast zapis z książeczki wojskowej wydanej przez Rejonową Komendę Uzupełnień Wojska Polskiego w Siedlcach 23 X 1932 r., w brzmieniu: *Służył w Polskiej Organizacji Wojskowej przez lat 3 do 10 XI 1918 r.* – por. APO, SW, sygn. 1801/6403, k.3. Trzyletni okres stażu potwierdza również T. Oracki, *op. cit.*, s. 181.

Od 23 grudnia 1926 do 15 kwietnia 1928 r. pełnił, w zastępstwie, obowiązki sędziego pokoju i sędziego śledczego Sądu Okręgowego w Siedlcach. 16 kwietnia 1928 r. został mianowany podprokuratorem, a 6 marca 1930 r. wiceprokuratorem w tymże sądzie. Po ponad dwóch latach, decyzją ministra sprawiedliwości z 21 października 1932 r., Sekitę przeniesiono służbowo na stanowisko wiceprokuratora Sądu Okręgowego w Grodnie. Niedługo później, tzn. 10 marca 1934 r., został ponownie przeniesiony do pełnienia obowiązków wiceprokuratora Sądu Okręgowego w Wilnie.

Ostatnią nominacją przed wybuchem II wojny światowej, którą otrzymał Sekita dekretem prezydenta RP z 29 lipca 1937 r., było stanowisko sędziego śledczego do spraw wyjątkowego znaczenia w Sądzie Apelacyjnym w Wilnie²⁷. Wykonywał on tam powierzone sobie obowiązki do 17 września 1939 r.

Podczas pobytu w Wilnie, jako praktyk, zabierał również głos w debacie nad kondycją polskiego sądownictwa, publikując m.in. na łamach „Wileńskiego Przeglądu Prawniczego”²⁸.

W okresie okupacji sowieckiej i niemieckiej rodzina Sekitów mieszkała w Wilnie. W latach 1940–1941 Sekita pracował początkowo jako buchalter w Szpitalu Miejskim, a następnie, podczas okupacji niemieckiej, był robotnikiem i dozorcą nocnym w tartaku miejskim (1941–1944). Po ponownym wkroczeniu do miasta wojsk sowieckich, od 1 września 1944 r., otrzymał posadę urzędnika w Republikańskim Kantorze Państwowego Banku Litewskiej SSR Oddziale Państwowego Banku ZSRR²⁹.

28 stycznia 1945 r. został ekspatriowany wraz z rodziną do Białegostoku, gdzie kilka miesięcy był rewidentem Wojewódzkiego Komitetu Opieki Społecznej. W czerwcu 1945 r. zgłosił się ponownie do służby w ministerstwie sprawiedliwości.

Dekretem ministra sprawiedliwości z 16 lipca 1945 r., otrzymał delegację do *pełnienia czynności* prezesa Sądu Okręgowego w Olsztynie. Oficjalna nominacja Sekity na stanowisko prezesa została potwierdzona, dekretem ministra sprawiedliwości, 15 marca 1946 r.

²⁷ Por. *Rozporządzenie Prezydenta RP o sędziach śledczych wyjątkowego znaczenia* z 15 VII 1927 r., (Dz. U., 1927, nr 69, poz. 61). Sędziowie ci mogli być ustanawiani w siedzibach sądów apelacyjnych. Posiadali oni, pod względem stanowiska służbowego, nadzoru, odpowiedzialności dyscyplinarnej i uposażenia, status sędziów sądów apelacyjnych w siedzibach swego urzędowania – por. M. Materniak-Pawłowska, *Instytucja sędziego śledczego w II Rzeczypospolitej*, CPH 2013, 65, z. 1, s. 280–292.

²⁸ Por. J. Sekita, *Czy splendid isolation naszego sądownictwa?*, Wileński Przegląd Prawniczy (dalej: WPP) 1935, 3, s. 74–76; *idem*, *Czy splendid isolation naszego sądownictwa? (dokończenie)*, WPP, 1935, 4, s. 113–119. Zob. też: M. Tarkowski, *Wileńscy prawnicy wobec wybranych koncepcji ustrojowo-politycznych oraz kodyfikacji prawa w okresie dwudziestolecia międzywojennego*, w: *Tendencje rozwojowe myśli politycznej i prawnej*, red. M. Maciejewski, M. Marszał, M. Sadowski, Wrocław 2014, s. 509–510.

²⁹ Por. APO, KW PZPR, WKKP, sygn. 1141/13553. Zaświadczenie o zatrudnieniu J. Sekity w Republikańskim Kantorze Państwowego Banku Litewskiej SSR z 1 IX 1944 r. (Odpis tłumaczenia z języka rosyjskiego z 12 XII 1949 r., repertorium nr 848/49, uwierzytelniony podpisem Władysława Cichonia tłumacza przysięgłego; pieczęć okrągła z godłem: *Tłum. przys. Władysław Cichoń w Olsztynie*).

Do miasta przyjechał, wraz z synem, 18 lipca 1945 r. Sąd Okręgowy w Olsztynie mieścił się początkowo w siedzibie, funkcjonującego od 26 czerwca 1945 r., Sądu Grodzkiego, kierowanego przez sędziego Stanisława Kawłoka. Był to budynek przy ówczesnym placu Jana Kilińskiego 2 (obecnie plac Jedności Słowiańskiej)³⁰. Pierwsza rozprawa w Sądzie Okręgowym odbyła się 10 sierpnia 1945 r.³¹

Po przybyciu do Olsztyna Sekita zaangażował się czynnie w działalność publiczną, pełniąc wiele odpowiedzialnych funkcji w organizacjach politycznych i społecznych³². Znalazło to także swój wyraz w jego członkostwie w ugrupowaniach politycznych tworzących tzw. obóz demokracji ludowej, tzn. SD i PPR, a następnie PZPR³³.

Wysoka ocena pracy Sekity, w okresie prezesury w Sądzie Okręgowym, została również potwierdzona poprzez przyznanie mu, decyzją prezydenta RP z 22 lipca 1947 r., Złotego Krzyża Zasługi za wybitne zasługi w dziedzinie usprawnienia wymiaru sprawiedliwości³⁴.

³⁰ W 1946 r. Sąd Okręgowy w Olsztynie przeniósł się do nowej siedziby przy ul. Stalina 10 (obecnie ul. Dąbrowszczaków).

³¹ Szerzej na temat organizacji sądownictwa powszechnego na Warmii i Mazurach po zakończeniu II wojny światowej – zob. G. Jakubowski, *op. cit.*, s. 113–117; B. Kunicka-Michalska, *Początki sądownictwa powszechnego na Warmii i Mazurach (1945–1947)*, „Warmia i Mazury” 1963, 1, s. 7–9; 2, s. 19–21; M. Płotek, *Przyczynek do powstania sądów apelacji olsztyńskiej 1945–1947*, KMW, 2014, 1, s. 69–112.

³² J. Sekita był m.in.: prezesem (1946–1948) i zastępcą przewodniczącego komisji rewizyjnej (1948–1949) Zarządu Wojewódzkiego Towarzystwa Przyjaźni Polsko-Radzieckiej w Olsztynie, współzałożycielem, prezesem (1946–1948) i wiceprezesem (1948–1950) Zarządu Okręgowego Ogólnopolskiej Ligi do Walki z Rasizmem w Olsztynie, radnym Mazurskiej (od 14 VIII 1947 r. zmiana nazwy na *Olsztyńską Wojewódzką Radę Narodową*) Wojewódzkiej Rady Narodowej (1946 – 21 II 1950), współzałożycielem Zarządu Okręgu Olsztyńskiego Związku Zawodowego Pracowników Sądowych i Prokuratorskich RP (utworzonego 9 X 1945 r. w Olsztynie) oraz prezesem jego koła przy Sądzie Okręgowym w Olsztynie (?1946–1949), I wiceprezesem (marzec 1947 – lipiec 1949) i członkiem Sądu Honorowego (od lipiec–grudzień 1949) Zarządu Oddziału Zrzeszenia Prawników Demokratów w Olsztynie, wykładowcą w Studium Prawno-Administracyjnym w Olsztynie filii Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu (1946–?1948) – por. APO, Zarząd Miejski w Olsztynie 1945–1950 (dalej: ZMO), sygn. 411/117, k. 17; *Ibidem*, sygn. 411/426, k. 110,107; T. Oracki, *op. cit.*, s. 182.

³³ Występują rozbieżności w ustaleniach autorów, co do okresów przynależności partyjnej Sekity w wymienionych formacjach. Bohdan Łukaszewicz (*Polskie Stronnictwo Ludowe na i Warmii i Mazurach w latach 1945–1947*, Olsztyn 1991, s. 66), wymieniając Sekitę w składzie powołanej uchwałą MWRN (która nie weszła ostatecznie w życie) Okręgowej Komisji Głosowania Ludowego w Olsztynie 15 V 1946 r., wskazuje na jego członkostwo w PPR. T. Oracki (*op. cit.*, s. 182), podaje natomiast, że prezes Sądu Okręgowego w Olsztynie pełnił jednocześnie funkcję prezesa Komitetu Miejskiego Stronnictwa Demokratycznego w Olsztynie w latach 1946–1947. Dodatkowo, ten sam autor, przypisuje także Sekicie, że był on *nieoficjalnie od r. 1947 członkiem Polskiej Partii Robotniczej, a od grudnia 1948 do r. 1956 Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej*, nie powołując się jednak na konkretne źródło informacji. Nie można oczywiście wykluczyć faktu jego podwójnego członkostwa, oficjalnego w SD i nieoficjalnego w PPR, mając na uwadze praktykę werbowania członków innych formacji pod sztandary pepeerowskie (por. B. Łukaszewicz, *op. cit.*, s. 118). Sekita nie mógł być jednak członkiem PZPR w latach 1948–1956, ponieważ, wyprzedzając nieco bieg wydarzeń, został wykluczony z niej na podstawie uchwały podjętej na zebraniu *koła sędowników* przy Sądzie Okręgowym w Olsztynie 5 XII 1949 r. – por. APO, KW PZPR. WKKP, sygn. 1141/13553. Protokół zebrania *koła sędowników* przy Sądzie Okręgowym w Olsztynie *poświęconego wykluczeniu z Partii J. Sekity* z 5 XII 1949 r.

³⁴ Por. Monitor Polski (dalej: MP), 1947, nr 118, poz. 745; APO, KW PZPR. WKKP, sygn. 1141/13553. Odpis postanowienia prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej w sprawie przyznania J. Sekicie Złotego Krzyża Zasługi z 22 VII 1947 r. (bez daty, nr legitymacji 011669); W tym miejscu należy dodać, że Sekita był również dwukrotnie odznaczany w okresie II RP. Na podstawie rozporządzenia prezydenta RP z 29 X 1930 r. o *Krzyżu i Medalu Niepodległości* (Dz. U., 1930, nr 75, poz. 591), za *pracę w dziele odzyskania niepodległości*, otrzymał Medal Niepodległości (MP, 1932, nr 217,

Wysoka pozycja prezesa Sądu Okręgowego w strukturach wymiaru sprawiedliwości szczebla wojewódzkiego, nie miała jednak większego znaczenia wobec realizacji uchwał III Plenum KC PZPR.

Na posiedzeniu WKKP przy KW PZPR w Olsztynie zwołanym 2 grudnia 1949 r, jej przewodniczący Anatol Rubicki³⁵, przedstawiając zebrany zadania stojące przed aparatem kontroli partyjnej w akcji „oczyszczania”, stwierdził, m.in.: „na obecnym etapie nie mogą być członkami Partii, np. wyżsi oficerowie AK, dwójkarze, aktywiści BBWR, andersowcy itp. Przy wydaleniu z partii [podstawowa] organizacja partyjna musi ściśle przestrzegać statutu partyjnego. Najbliższym naszym zadaniem jest wyeliminowanie wrogów z aparatu partyjnego. Równoległe do tego musi iść oczyszczanie aparatu administracyjnego i gospodarczego”³⁶.

Trzy dni później, tzn. 5 grudnia 1949 roku odbyło się posiedzenie *koła sądowników*, tzn. POP PZPR przy Sądzie Okręgowym w Olsztynie, poświęcone sprawie usunięcia J. Sekity z szeregów partyjnych³⁷. Zarówno treść zarzutów, jak i sam przebieg zebrania, nie pozostawiały wątpliwości co do jego starannie przygotowanego i zaplanowanego scenariusza.

Wobec Sekity zostały sformułowane trzy zasadnicze zarzuty³⁸.

poz. 249). Na podstawie ustawy o medalu *Za Długoletnią Służbę* z 8 I 1938 r. (Dz. U., 1938, nr 3, poz. 11) został, decyzją ministra sprawiedliwości, odznaczony 7 V 1938 r. brązowym medalem *Za Długoletnią Służbę* – por. APO, SW, sygn. 1801/6403, k. 6. Wykaz stanu służby J. Sekity z 7 I 1950 r. (odpis).

³⁵ Anatol Rubicki (ur. 13 VIII 1911 r. w Rzeszowie), ps. partyjny „Jacek” – wykształcenie podstawowe, z zawodu elektro-słusarz. W latach 1939–1943 w ZSRR. Kierownik Wydziału Gospodarczego (1946–1947) i zastępca kierownika Wydziału Personalnego KW PPR w Olsztynie (1947–1948), przewodniczący WKKP KW PPR w Olsztynie (1948) i WKKP przy KW PZPR w Olsztynie (1949–1951). Członek KW PPR (1947–1948) i KW PZPR w Olsztynie (?1950 – 30 IX 1951) – APO, Komitet Wojewódzki PPR w Olsztynie 1945–1948 (dalej: KW PPR), sygn. 1073/236, kk. 265–266. Karta personalna A. Rubickiego; M. T. Korejwo, *op. cit.*, s.368; D. Krysiak, *op. cit.*, s. 132, 142, 280, 342.

³⁶ APO, KW PZPR, sygn. 1141/500, k.18. Protokół z posiedzenia WKKP przy KW PZPR w Olsztynie 2 XII 1949 r.

³⁷ APO, KW PZPR. WKKP, sygn. 1141/13553. Protokół zebrania *koła sądowników* przy Sądzie Okręgowym w Olsztynie *poświęconego wykluczeniu z Partii* J. Sekity z 5 XII 1949 r.

³⁸ *Ibidem*. Wśród czterech referentów przedstawiających na zebraniu uzasadnienie stawianych Sekicie zarzutów znaleźli się m.in. Antoni Wojskiewicz sędzia Sądu Okręgowego i Jerzy Smoleński wiceprokurator prokuratury Sądu Okręgowego w Olsztynie.

Antoni Wojskiewicz – absolwent wydziału prawa Uniwersytetu Stefana Batorego w Wilnie, współzałożyciel i członek Polskiej Akademickiej Korporacji „Cresovia” z siedzibą w Wilnie w 1926 r. W II RP, m.in. mianowany naczelnikiem Sądu Grodzkiego w Drohiczyńcu (od stycznia 1932). Sędzia Sądu Okręgowego w Olsztynie (1945–1949), p.o. prezesa Sądu Apelacyjnego w Olsztynie (12 XII 1949 – ?listopad 1950). Pełnił też obowiązki wiceprezesa SW w Olsztynie (?grudzień 1950 – styczeń 1951). 9 I 1951 r. przeniesiony do SW w Warszawie. Odznaczony Złotym Krzyżem Zasługi (1946). Zmarł 27 V 1979 r. – por. APO, SW, sygn. 1801/5676. k.1 Wykaz osób zatrudnionych w Okręgu Sądu Wojewódzkiego w Olsztynie na dzień 1 I 1951 r.; <http://www.home.umk.pl/~kozlow/gen/KORP.HTM> [dostęp: 23 VII 2019 r.]; <https://www.prawo.pl/akty/m-p-1947-27-208,16913989.html> [dostęp: 23 VII 2019 r.]

Jerzy Michał Smoleński (1913–1993) – prawnik, publicysta, działacz polityczny. Absolwent wydziału prawnego Uniwersytetu Warszawskiego w 1935 r. W okresie II wojny światowej, m.in. więzień obozu pracy pod Rostockiem. Po powrocie z obozu pracy był w czerwcu 1945 roku, krótko podprokuratorem Sądu Okręgowego w Warszawie. Od 19 VI 1945 r. w Olsztynie. Podprokurator (1945–1946) i wiceprokurator Sądu Okręgowego w Olsztynie (1946–1947, 1948–1949). Przeniesiony na stanowisko wiceprokuratora Sądu Apelacyjnego w Olsztynie (od 19 IX 1949 r., nominacja 19 XI 1949). Od 1 I do 1 IX 1950 r. prokurator Sądu Apelacyjnego w Olsztynie. Przeniesiony na stanowisko prokuratora Sądu Wojewódzkiego w Zielonej Górze (wrzesień 1950 – wrzesień 1951). Od 1951 r. pracownik Prokuratury Generalnej PRL

Pierwszy, oznaczony w protokóle umowną nazwą *Przeszłość*, dotyczył sprawowania przezeń funkcji wiceprokuratora i sędziego apelacyjnego do spraw specjalnego znaczenia w „aparacie ucisku władz sanacyjnych”.³⁹

Drugi zarzut, określony ogólnie jako *obcość ideologiczna i dwulicowość*, miał wynikać z jego „wrogiego stosunku do zagadnień walki klasowej w wymiarze sprawiedliwości”⁴⁰ oraz „negatywnego stosunku do pracy związku zawodowego”.⁴¹

Sprawy związkowe stanowiły również element ostatniego z postawionych zarzutów, wedle którego obwiniano Sekitę o *antypartyjny* stosunek do pracy koła Związku Zawodowego Pracowników Sądowych i Prokuratorskich RP oraz POP PZPR przy Sądzie Okręgowym w Olsztynie poprzez „nieuzgadnianie przesunięć personalnych i utrudnianie członkom PZPR pracy partyjnej”.⁴²

Jak wynika z treści zachowanego protokołu, w trakcie dyskusji sześciu z dyskutantów opowiedziało się za usunięciem prezesa Sądu Okręgowego w Olsztynie z partii, a jeden wnioskował dodatkowo o *sprawdzenie przeszłości Sekity*. W odpowiedzi na ten wniosek Jerzy Smoleński, członek koła i wiceprokurator Sądu Okręgowego, wyjaśnił, że obwiniony „sam się przyznał do tego, iż był sędzią apelacyjnym śledczym dla spraw wyjątkowego znaczenia, zaś tacy sędziowie byli pełnego zaufania reżimu sanacyjnego bowiem ich w Polsce było tylko kilku”.⁴³

W wyniku zarządzonego głosowania, spośród dwiętnastu obecnych na zebraniu, z dwudziestu pięciu członków koła, piętnastu głosowało za wykluczeniem Sekity z szeregów partyjnych przy trzech oddanych głosach wstrzymujących⁴⁴.

Taki wynik głosowania oznaczał, że jeden z obecnych członków koła nie oddał głosu. W treści sprawozdania nie odnotowano ponadto żadnej wypowiedzi obwinionego. Na podstawie tego przekazu można zatem odnieść wrażenie, że Sekita nie był obecny na zebraniu i uchwała o jego wykluczeniu zapadła zaocznie, albo też nie zabrał głosu w dyskusji i nie brał udziału w głosowaniu. Analiza pozostałych

w Warszawie. Prokurator Prokuratury Generalnej PRL (od 1960). I wiceprezydent miasta Olsztyna (28 IV 1947 – 28 VI 1948), radny MWRN i OWRN w Olsztynie (1946–1950). Członek SD (1945–1947), PPR (1947–1948) i PZPR (od 15 XII 1948). Odznaczony Srebrnym Krzyżem Zasługi (1946) – zob. APO, ZMO, sygn. 411/563, kk.2–5. Karta personalna J. Smoleńskiego; Zbiory Specjalne Instytutu Północnego im. W. Kętrzyńskiego w Olsztynie, sygn. R-464. *Relacja Jerzego Smoleńskiego z lat 1945–1947*, oprac. R. Szymański, [1964]. *Nota biograficzna. Życiorys Jerzego Smoleńskiego*. Warszawa 29 XII 1964 r., s. 28–31.

³⁹ APO, KW PZPR, WKKP, sygn. 1141/13553. Protokół zebrania *koła sędowników* przy Sądzie Okręgowym w Olsztynie *poświęconego wykluczeniu z Partii J. Sekity z 5 XII 1949 r.*

⁴⁰ *Ibidem*. W protokóle zebrania powoływano się na przykład sprawy niejakiego Rościszewskiego. Nie udało się odnaleźć materiałów dotyczących tego postępowania sądowego.

⁴¹ *Ibidem*.

⁴² *Ibidem*.

⁴³ *Ibidem*. Smoleński powoływał się przy tym zapewne na życiorys J. Sekity z 21 VI 1945 r., w którym autor potwierdził fakt swego zatrudnienia na stanowisku sędziego śledczego w Sądzie Apelacyjnym w Wilnie – por. *Ibidem*. Odpis życiorysu J. Sekity z 14 X 1949 r., poświadczony za zgodność z oryginałem przez Jana Gębczaka sędziego Sądu Okręgowego w Olsztynie.

⁴⁴ *Ibidem*. W sprawozdaniu z zebrania koła brak treści uchwały o wykluczeniu Sekity z PZPR.

zachowanych dokumentów z przebiegu sprawy, pozwala jednak na założenie, że sam protokół, sporządzony niewątpliwie na potrzeby aparatu kontroli partyjnej, nie odzwierciedlał w pełni rzeczywistego przebiegu zebrania.

Uchwałę koła w sprawie pozbawienia Sekity legitymacji partyjnej zatwierdziła 9 grudnia 1949 r. egzekutywa Komitetu Miasta i Powiatu (KMiP) PZPR w Olsztynie⁴⁵

Nazajutrz, tzn. 10 grudnia 1949 r., Sekita sporządził obszernie Odwołanie od decyzji koła do KMiP PZPR w Olsztynie.⁴⁶

Odnosił się on w nim do przedstawionych zarzutów, wykraczając niekiedy znacznie poza ich ogólnikowe sformułowania zawarte w lakonicznej formie sprawozdania z zebrania POP. Szeroko rozbudowane odpowiedzi, dotyczące nierzadko wyjaśnień dotyczących kwestii szczegółowych, podnoszonych niewątpliwie w trakcie dyskusji, potwierdzają w istocie obecność Sekity na zebraniu. Tym samym trudno byłoby także uznać za prawdziwą wersję, że nie zabierał on głosu w swojej obronie, na co wskazywałyby treść wspomnianego już protokołu.

W pierwszej kolejności prezes Sądu Okręgowego podważył oskarżenia o posiadaniu przez jego rodziców *majątku ziemskiego*, do czego miał się przyznać w życiorysie napisanym w 1924 roku. Tłumacząc znaczenie tego pojęcia, Sekita wyjaśniał, że jego rodzice byli rolnikami i posiadali zaledwie około 4 ha ziemi ornej, wraz zabudowaniami, co w istocie odpowiadało powierzchni małorolnego gospodarstwa. Użycie zaś przez niego tego określenia stanowiło jedynie wyraz stosowania stylu zapisu, ówczesnie „przyjętego w państwie kapitalistycznym”.⁴⁷

Odpierając znacznie poważniejszy zarzut o prowadzenie *dochodzeń w sprawach politycznych i szpiegowskich* w okresie pracy na stanowiskach sędziego śledczego, podprokuratora i wiceprokuratora w Sądzie Okręgowym w Siedlcach oraz wiceprokuratora w Sądzie Okręgowym w Grodnie stwierdził, m.in.: „okręg siedlecki był okręgiem rolniczym, procesów politycznych poważniejszych nie było, najwyższej działalność partii komunistycznej [tzn. Komunistycznej Partii Polski – R.S.]

⁴⁵ *Ibidem*, Komitet Miasta i Powiatu PZPR w Olsztynie 1948–1975 (dalej: KMiP), sygn. 1155/60, kk.321–322. Protokół z posiedzenia KMiP PZPR 9 XII 1949 r. W uzasadnieniu uchwały egzekutywy pojawiły się również – poza wymienionymi już wcześniej zarzutami o pracę na stanowisku wiceprokuratora do spraw szpiegowskich, obcość ideologiczną, dwulicowość, wrogi stosunek do zagadnień walki klasowej w wymiarze sprawiedliwości – inne, nie podnoszone uprzednio i formułowane wobec zainteresowanego bez przedstawienia jakichkolwiek materiałów dowodowych: o wstąpieniu do armii niemieckiej i utrzymywanie kontaktów z organizacją podziemną oraz łapownictwo, a nawet wysoce nieetyczne postępowanie z własną matką, która po pobiciu przez niego skierowała sprawę do sądu (pisownia oryginalna). Co istotne, żaden z tych dodatkowych zarzutów nie był później rozpatrywany w procedurze odwoławczej prowadzonej przez WKKP przy KW PZPR w Olsztynie w 1956 r.

⁴⁶ *Ibidem*. Odwołanie J. Sekity do KMiP PZPR w Olsztynie z 10 XII 1949 r. Pismo zostało przesłane przez KMiP PZPR w Olsztynie do WKKP przy KW PZPR w Olsztynie 31 XII 1949 r. (L.dz.2222/49).

⁴⁷ *Ibidem*. Chodziło tu o *Curriculum vitae* J. Sekity z 10 VI 1924 r. Dokument został sporządzony przezeń w okresie rekrutacji na posadę aplikanta Sądu Apelacyjnego w Warszawie – por. *Ibidem*. Odpis *Curriculum vitae* z 14 X 1949 r., poświadczony za zgodność z oryginałem przez J. Gębczaka sędziego Sądu Okręgowego w Olsztynie.

ujawniała się w rozwieszaniu czerwonych sztandarów. Sprawy te przeważnie umarzało się wobec nie wykrycia sprawców⁴⁸.

Powoływał się przy tym także na opinię *lewicowego radykała* posiadaną w środowisku pracowników wymiaru sprawiedliwości, brak predyspozycji do prowadzenia spraw o charakterze politycznym i *specjalizowanie się* w dochodzeniach o nadużycia bankowe, skarbowe czy urzędnicze.

Sprawa przeniesienia służbowego z Siedlec do Sądu Okręgowego w Grodnie, gdzie wykonywał obowiązki wiceprokuratora, była według Sekity wynikiem *ujemnej opinii* przełożonego prokuratora siedleckiego na temat jego przekonań politycznych, przedstawionej ministerstwu sprawiedliwości w 1932 roku. Komentując decyzję o swoim przeniesieniu z sądu apelacji warszawskiej do sądu apelacji wileńskiej, uważanej w środowisku sądowniczym *za gorszą*, Sekita podkreślał, że było ono „ogólnie traktowane wówczas jako kara, jako dowód niełaski”⁴⁹.

Osobno stanowczo zaprzeczył również posądzeniom o prowadzenie śledztw o charakterze politycznym w okresie pełnienia stanowisk wiceprokuratora w Sądzie Okręgowym w Wilnie oraz sędziego do spraw wyjątkowego znaczenia w wileńskim Sądzie Apelacyjnym, gdzie miał skupiać się wyłącznie na postępowaniach dotyczących nadużyć przeciwko mieniu. Na potwierdzenie prawdziwości swych słów załączył do pisma oświadczenie złożone w tej sprawie przez czterech sędziów, z którymi pracował w sądach apelacji wileńskiej.⁵⁰

W odpowiedzi na zarzuty dotyczące *zaniedbywania pracy społecznej i zawodowej*, Sekita podkreślał, że w ocenie ministerstwa sprawiedliwości olsztyński Sąd Okręgowy pod jego prezesurą był uważany *za jeden z najlepszych w Polsce*, a pracownicy, w tym on sam, nagradzani wysokimi odznaczeniami państwowymi. Wymienił także liczne przykłady swojego czynnego zaangażowania w pracy społecznej, politycznej i administracyjnej w okresie dotychczasowej pracy w Olsztynie⁵¹.

⁴⁸ *Ibidem*.

⁴⁹ *Ibidem*. Opisując charakter swojej pracy w Sądzie Okręgowym w Grodnie, Sekita stwierdził m.in.: *W Grodnie otrzymałem najcięższy rejon, bo prowadzenie spraw o nadużycia skarbowe, wymagające długotrwałego ślęczenia nad liczbami, rachunkami i dokumentami buchalteryjnymi. Całe dwa prawie lata pobytu w Grodnie pracowałem nad takimi właśnie sprawami, nie biorąc udziału w żadnym procesie politycznym. Mogę powyższe stwierdzenie udowodnić świadkami, którzy obecnie pracują w sądownictwie i prokuraturze.*

⁵⁰ *Ibidem*. Oświadczenie Józefa Kuprowskiego i Czesława Sienkiewicza sędziów Sądu Apelacyjnego w Olsztynie oraz Kazimierza Chelchowskiego wiceprezesa Sądu Okręgowego w Olsztynie i Józefa Bułhaka sędziego Sądu Okręgowego w Olsztynie, Olsztyn 10 XII 1949 r. (odpis z autentycznością podpisów poświadczonych przez W. Cichonia kierownika sekretariatu Sądu Okręgowego w Olsztynie, 12 XII 1949 r.; pieczęć: *Za zgodność z oryginałem. Kancelaria Sekretariatu Prezydialnego Sądu Okręgowego w Olsztynie*, podpis nieczytelny; pieczęć okrągła z godłem: *Sąd Okręgowy w Olsztynie*). Treść oświadczenia była następująca: *My niżej podpisani stwierdzamy pod odpowiedzialnością sądową, że Ob. Julian Sekita Prezes Sądu Okręgowego w Olsztynie, podczas pracy na stanowisku Wiceprokuratora SO w Wilnie, a następnie na stanowisku Sędziego Apelacyjnego śledczego w Wilnie do wybuchu wojny w 1939 r., nie prowadził spraw politycznych ani szpiegowskich, gdyż do tych spraw był w Wilnie specjalny prokurator do spraw politycznych i szpiegowskich oraz specjalny sędzia śledczy do spraw politycznych i szpiegowskich (pisownia oryginalna).*

⁵¹ *Ibidem*. Do tego punktu swej odpowiedzi Sekita załączył potwierdzenie w postaci pisma z 19 III 1947 r.

Ostatnim, a zarazem, w ocenie autora Odwołania, *najcięższym i najbardziej krzywdzącym zarzutem* była wypowiedź wiceprokuratora Smoleńskiego, wyrażona na zebraniu koła. Smoleński stwierdził, że w 1945 roku, kiedy Sekita – po przyjeździe do Olsztyna nie posiadając jeszcze własnego lokalu – mieszkał wraz z synem u niego przez kilka tygodni, miał się wyrażać *nieprzychylnie* o Związku Radzieckim. Z uwagi na ówczesny ciężar gatunkowy tego oskarżenia, nie powinno dziwić, że obwiniany o to prezes Sądu Okręgowego, kategorycznie oświadczył, że Smoleński *myli się lub mówi nieprawdę*, powołując się przy tym, m.in. na swoją działalność na rzecz umacniania przyjaźni polsko-radzieckiej⁵².

Dodatkowo, Sekita, przyznając się do mniej wydajnej w ostatnim roku pracy w ZW TPPR, poczytał sobie również za *wyrzut sumienia* fakt nieobecności na *kongresie* tej organizacji⁵³, wynikający jednak z powodu ciężkiej choroby żony i obowiązków zawodowych.

Uznając swoje wykluczenie z partii za *pomyłkę*, wynikającą ze *zbyt pochopnego i gorącego podejścia* oraz oceniając wysuwane przeciwko sobie oskarżenia jako *lekkomyślne, bezpodstawne i gołosłowne*, Sekita powoływał się ponadto na podziękujące jego *zapatrywania polityczne* dzieci, czynnych działaczy Związku Młodzieży Polskiej oraz zięcia, aktywistę PZPR i oficera Wojska Polskiego.

Na zakończenie, pozostając w przekonaniu o tym, że *był i będzie pożytecznym i wiernym członkiem Partii*, prosił o ponowne *gruntowne, spokojne i klasowe zbadanie sprawy*.⁵⁴

Wystąpienie Sekity, niezależnie od stopnia prawdziwości przedstawionych w nim argumentów, formułowanych na potrzeby postępowania odwoławczego, nie mogło jednak przesądzić o zmianie decyzji organów kontroli partyjnej. W praktyce

otrzymanego od Henryka Świątkowskiego ministra sprawiedliwości i prezesa Zarządu Głównego TPPR oraz Stanisława Wrońskiego sekretarza generalnego ZG TPPR, z wyrazami uznania i podziękowaniami za dotychczasową owocną i ofiarną pracę jako prezesa olsztyńskiego ZW TPPR (odpis bez daty; pieczęć: Za zgodność z oryginałem Kancelaria Sekretariatu Prezydyjnego Sądu Okręgowego w Olsztynie, podpis nieczytelny; pieczęć okrągła z godłem: Sąd Okręgowy w Olsztynie). Por też przypis nr 32.

⁵² *Ibidem*. Oto fragment tej wypowiedzi: *Nigdy nie mówiłem źle o Zw[iązku] Radzieckim. Bo z jakiej przyczyn[?] Od władz Związku Radzieckiego doznałem tylko przychylnego traktowania. Mieszkając u Smoleńskiego wiedziałem, że z ramienia polskich władz ludowych i dzięki zwycięstwu Związku Radzieckiego organizuje on na Ziemiach Odzyskanych Prokuraturę. Ob. Smoleński i jego rodzina byli dla mnie ludźmi obcymi. W Olsztynie było wówczas wojsko radzieckie. Jakżeż mogłem wówczas ośmielić się krytykować Związek Radziecki? Dlaczego prokurator Smoleński, słysząc rzekomo nieprzychylnie moje wypowiedzi o Związku Radzieckim, nie wyciągnął w stosunku do mnie odpowiednich konsekwencji prawnych[?] Ja, jak i każdy pracownik wymiaru sprawiedliwości, aresztowałbym natychmiast takiego osobnika, który ośmieliłby się krytykować naszego oswobodziciela. Prokurator Smoleński tego nie zrobił w ciągu przeszło czterech lat, bo nie miał powodu. Pragnę dodać, że uczyłem się w rosyjskim gimnazjum, znam dobrze język i literaturę radziecką od lat młodzieńczych. Uważam i staram się to propagować, że przyjaźń polsko-radziecka jest jedynym i najskuteczniejszym instrumentem harmonijnego rozwoju narodu polskiego i narodów Związku Radzieckiego. Tej idei się nigdy nie sprzeniewierzyłem, i będę jej wiernym i wytrwałym głosicielem i realizatorem całe swe życie (pisownia oryginalna).*

⁵³ Chodziło tu o III Krajowy Zjazd TPPR, który odbył się 13 XI 1949 r. w auli Politechniki Warszawskiej.

⁵⁴ *Ibidem*.

procedura kontrolna stosowana wobec usuniętych z partii, zakładała prowadzenie skrupulatnych postępowań sprawdzających przeszłość kandydata, w myśl szczegółowych zaleceń władz centralnych⁵⁵.

W tym sensie przedwojenna działalność zawodowa Sekity w wystarczającej mierze wypełniała kryteria ideologiczne przyjęte w weryfikacji partyjnej, niezależnie od jego deklarowanych czy rzeczywistych powojennych poglądów politycznych i dowodów zaangażowania po stronie obozu władzy.

Po upływie trzech miesięcy, sprawa odwoławcza prezesa Sądu Okręgowego stała się przedmiotem postępowania WKKP przy KW PZPR w Olsztynie.

Przed posiedzeniem zespołu orzekającego Sekita otrzymał wezwanie na przesłuchanie w WKKP przy KW PZPR w Olsztynie, które odbyło się 10 marca 1950 r. W jego trakcie potwierdził on swój przebieg służby w wymiarze sprawiedliwości w latach 1924–1939, z podaniem kolejno zajmowanych stanowisk⁵⁶. Z dużym prawdopodobieństwem należy założyć, że członkowie WKKP zażądali od niego takiego potwierdzenia, wyłącznie w celu uzasadnienia z góry podjętej już decyzji.

28 marca 1950 r. zespół orzekający WKKP przy KW PZPR w Olsztynie w składzie Anatol Rubicki, Helena Woszkowska i Leon Mandryto oraz Julian Kuc⁵⁷ jako referent, rozpatrzył sprawę odwoławczą Sekity. Sam zainteresowany nie stawił się na posiedzeniu⁵⁸.

Jak wynikało z *Treści sprawy* zreferowanej przez Kuca, potwierdzono raz jeszcze, na podstawie zgromadzonych materiałów, że wykonywał on w okresie przed-

⁵⁵ W tym miejscu warto zauważyć, że Bierut w swoim, cytowanym już, referacie wygłoszonym na III Plenum KC PZPR, wyraźnie zalecał stosowanie praktyki, wzorowanej na rozwiązaniach Wszechzwiązkowej Komunistycznej Partii (bolszewików), przyjmowania i wykluczania członków partii na otwartych zebraniach POP, po uprzednim wywiezieniu listy osób, które mają zostać przyjęte lub wykluczone. Krytyce zostało także poddane zarówno *pochopne podejście* komitetów powiatowych i POP do sprawy *czystki*, jak i zbyt duża liczba uchwał organów kontroli partyjnej anulujących decyzje o wykluczeniu podejmowane przez organizacje podstawowe. Ponadto za *niedopuszczalną* uznał on praktykę pozbawiania pracy niektórych osób usuwanych z partii, zalecając w tej mierze przesuwanie byłego członka na *inne miejsce pracy, odpowiednie do kwalifikacji zawodowych* – por. III Plenum Komitetu Centralnego, s. 50, 55. W *Wytycznych dla pracy Komisji Kontroli Partyjnej*, Warszawa 1950, s. 2 (druk do użytku wewnątrzpartyjnego), wydanej przez Prezydium CKKP przy KC PZPR, tak określono podstawowe zadania jej ogniw terenowych: *Na czoło zadań Komisji Kontroli Partyjnej wysuwa się przede wszystkim praca dochodzeniowo-śledcza, która się ściśle wiąże z walką o czystość ideologiczną szeregów partyjnych, walką z elementami obcymi i wrogimi, walką z naruszcicielami statutu partyjnego i dyscypliny partyjnej, z bezkompromisową walką z wszelkimi objawami hamującymi rozwój naszych organizacji partyjnych.*

⁵⁶ APO, KW PZPR. WKKP, sygn. 1141/13553. Protokół przesłuchania obwinionego J. Sekity z 10 III 1950 r.

⁵⁷ Julian Józef Kuc (ur. 8 I 1912 r. w Sosnowcu), ps. partyjny „Czarny” – wykształcenie podstawowe, z zawodu ślusarz. Członek KPP. Zastępca kierownika i kierownik Wydziału Organizacyjnego KW PPR w Olsztynie (1945–1948). Kierownik Wydziału Organizacyjnego KW PZPR w Olsztynie (1 I 1949 – 1 V 1950) Członek egzekutywy (23 XII 1948 – 29 VII 1950) i członek KW PZPR w Olsztynie (9 VII 1950 – 30 IX 1951). Członek i zastępca przewodniczącego WKKP przy KW PZPR w Olsztynie (1949–1951) – APO, KW PPR, sygn. 1073/236, k. 249–250. Karta personalna J. Kuca; *Ibidem*, KW PZPR, sygn. 1141/1743, k.187. Wykaz nr 2 towarzyszy proponowanych przez KW PZPR na praktykę oficerską; M.T. Korejwo, *op. cit.*, s. 366–367, 369; D. Krysiak, *op. cit.*, *passim*.

⁵⁸ *Ibidem*, KW PZPR. WKKP, sygn. 1141/13553. Protokół z posiedzenia zespołu orzekającego WKKP przy KW PZPR z 28 III 1950 r.

wojennym obowiązki sędziego śledczego i wiceprokuratora⁵⁹. Dodatkowo referent, powołując się na *pismo Curriculum Vitae* [!], usiłował wykazać u obwinionego wrogość i nienawiść do Związku Radzieckiego⁶⁰.

Na tej podstawie referent, uznając, że Sekita, który *służył przez kilkanaście lat w aparacie ucisku*, jest „*ideologicznie obcy i jako taki nie może znajdować się w szeregach Partii*”, zgłosił wniosek o zatwierdzenie uchwały POP.

Wniosek został przyjęty uchwałą nr 154/50 zespołu orzekającego WKKP przy KW PZPR w Olsztynie⁶¹.

O tym, że decyzja w sprawie usunięcia Sekity z partii była przesądzona już wcześniej, a cała procedura odwoławcza służyła jedynie jej formalnemu uzasadnieniu, świadczą również dobitnie okoliczności związane ze zmianą sytuacji zawodowej wykluczonego.

Już 12 grudnia 1949 r., na mocy zarządzenia ministra sprawiedliwości, prezes Sądu Okręgowego w Olsztynie został przeniesiony w stan spoczynku, z dniem 31 stycznia 1950 r., przy czym w okresie od 6 do 31 stycznia miał przebywać na urlopie. Jednocześnie, działając na podstawie tej decyzji, A. Wojskiewicz p.o. prezesa Sądu Apelacyjnego w Olsztynie – rozporządzeniem z 23 grudnia 1949 r. – zwolnił Sekitę z ostatnim dniem stycznia ze służby sądowej, z poleceniem mu przekazania, przed odejściem na urlop, kierownictwa Sądu Okręgowego sędziemu Stefanowi Karbowskiemu⁶², wyznaczonemu do pełnienia obowiązków prezesa⁶³.

⁵⁹ *Ibidem*. Kuc powoływał się na fragment pisma prokuratora Sądu Apelacyjnego w Warszawie do ministerstwa sprawiedliwości w sprawie przeniesienia Sekity z Sądu Okręgowego w Siedlcach na równorzędne stanowisko wiceprokuratora Prokuratury Sądu Okręgowego w Warszawie z 3 X 1932 r. W piśmie prokurator potwierdzał, że Sekita *delegowany został do zastępstwa Prokuratora Sądu Okręgowego w Siedlcach oraz powierzony mu został nadzór nad sprawami politycznymi, szpiegowskimi i prasowymi* (pisownia oryginalna) – por. *Ibidem* Odpis pisma z 14 X 1949 r., poświadczony za zgodność z oryginałem przez J. Gębczaka sędziego Sądu Okręgowego w Olsztynie.

⁶⁰ *Ibidem*. Prawdopodobnie chodziło tu o następujący fragment z cytowanego już „*Curriculum vitae*” J. Sekity: *Wychowanie otrzymałem bardzo staranne. Uczyć począłem się w domu, potem w szkole powszechnej pod kierunkiem nauczyciela p. Zielińskiego, człowieka o wielkiej, szlachetnej duszy. Wpływ mych zacnych rodziców i kochanego nauczyciela sprawił, że gdym wyjeżdżał do Lublina do szkoły [tzn. Gimnazjum im. St.] Staszica jako 12-letni chłopiec wiedziałem, co znaczy «Polak», co «Moskał», co «zły człowiek», a co «szlachetny» (pisownia oryginalna).*

⁶¹ *Ibidem*. Uchwała nr 154/50 WKKP przy KW PZPR w Olsztynie w sprawie J. Sekity z 28 III 1950 r. W uzasadnieniu uchwały stwierdzono: *Sekita Julian w latach 1924–[19]39 pracował za sanacji w aparacie ucisku. Piastował różne stanowiska: sędziego do spraw szczególnego znaczenia, wiceprokuratora z powierzaniem nadzoru nad sprawami politycznymi. Sekita Julian z ruchem robotniczym nigdy związany nie był, ruchowi temu [jest] klasowo i ideologicznie obcy. Do Partii dostał się przypadkowo.*

⁶² Stefan Karbowski (ur. 28 X 1913 r. w Oborach, obecnie wieś w gminie Zbójno pow. golubsko-dobrzyński, woj. kujawsko-pomorskie) – wykształcenie wyższe, prawnik. Sędzia Sądu Okręgowego w Olsztynie (1948–1949), sędzia Sądu Apelacyjnego w Olsztynie (30 VI 1949 – 5 I 1950), p.o. prezesa Sądu Okręgowego w Olsztynie (od 5 I 1950), wiceprezes (od 26 XI 1953) i sędzia (od 22 VI 1966) Sądu Wojewódzkiego w Olsztynie. Członek SD. Odznaczony Złotym Krzyżem Zasługi (1956) – por. APO, SW, sygn. 1801/5680, k.2. Ewidencja osób: sędziów, urzędników i woźnych z lat 1951–1974.

⁶³ Por. *Ibidem*, sygn. 1801/6403, k.5 Wykaz służby J. Sekity z 7 I 1950 r. (odpis); *Ibidem*, kk.7–8. Pismo A. Wojskiewicza p.o. prezesa Sądu Apelacyjnego do Państwowego Zakładu Emerytalnego z 7 I 1950 r. Zarówno wymienione postanowienie ministra sprawiedliwości w sprawie przeniesienia w stan spoczynku z 12 XII 1949 r. (nr reskryptu – DK 16141/49), jak i zarządzenie p.o. prezesa. Sądu Apelacyjnego w Olsztynie z 23 XII 1949 r. (Prez. 10410/49) nie zachowały się w aktach osobowych J. Sekity.

Zgodnie z tym rozporządzeniem, przeniesiony w stan spoczynku prezes przekazał kierownictwo Sądu Okręgowego sędziemu Karbowskiemu 5 stycznia 1950 r.⁶⁴ Dwa dni później, tzn. 7 stycznia 1950 r., Wojskiewicz wystosował pismo do Państwowego Zakładu Emerytalnego w Warszawie (PZE) z wnioskiem o wymierzenie zaopatrzenia emerytalnego Sekicie, począwszy od dnia 1 lutego 1950 r.⁶⁵ Decyzja o przyznaniu mu emerytury zapadła na podstawie orzeczenia PZE z 13 lipca 1950 r., przy czym od 15 kwietnia tego roku, otrzymywał on zaliczkę na poczet przyszłego uposażenia emerytalnego⁶⁶.

Pomimo przyznania emerytury, Sekita – liczący wówczas niespełna pięćdziesiąt trzy lata życia – nie zamierzał jednak na trwałe wycofać się z aktywności zawodowej, chociaż już poza – z oczywistych względów – strukturami sądownictwa.

Według zachowanych przekazów znalazł on zatrudnienie, bezpośrednio po odwołaniu ze stanowiska, jako radca prawny w „Motozbycie” Przedsiębiorstwo Państwowe Oddział w Olsztynie, a także w Wojewódzkim Przedsiębiorstwie Hurtu Spożywczego w Olsztynie Przedsiębiorstwo Państwowe⁶⁷. Od sierpnia 1955 r. wykonywał również obowiązki radcy prawnego w Zarządzie Handlu Prezydium Wojewódzkiej Rady Narodowej w Olsztynie⁶⁸.

W drugiej połowie 1956 r., na fali postępującej *odwilży*⁶⁹ w życiu politycznym i społecznym, Sekita podjął próbę powrotu w szeregi partyjne, a jednocześnie re-aktywowania swej służby w aparacie wymiaru sprawiedliwości.

⁶⁴ *Ibidem*, k. 13. Pismo A. Wojskiewicza p.o. prezesa Sądu Apelacyjnego do departamentu kadr ministerstwa sprawiedliwości z 11 I 1950 r.; *Ibidem*, k.17. Protokół zdawczo-odbiorczy kierownictwa Sądu Okręgowego w Olsztynie z 5 I 1950 r. Sekita nie był jedynym prezesem sądu na terenie Warmii i Mazur, którego przeniesiono w tym okresie w stan spoczynku. Już 23 XI 1949 r., zarządzeniem ministra sprawiedliwości, w stan spoczynku został przeniesiony, z dniem 31 grudnia tego roku, Bronisław Steinman prezes Sądu Apelacyjnego w Olsztynie – por. *Ibidem*, sygn. 1801/6410, k.11. Akta osobowe B. Steinmana. Pismo departamentu kadr i kontroli ministerstwa sprawiedliwości do prezesa Sądu Apelacyjnego w Olsztynie z 24 XI 1949 r. (odpis).

⁶⁵ *Ibidem*, kk.7–8. Pismo A. Wojskiewicza p.o. prezesa Sądu Apelacyjnego w Olsztynie do PZE z 7 I 1950 r. Łączny okres służby sądowej, studiów uniwersyteckich i służby wojskowej Sekity, podlegający zaliczeniu do podstawy wymiaru zaopatrzenia emerytalnego wynosił 28 lat, 6 miesięcy i 25 dni.

⁶⁶ *Ibidem*, k.22. Pismo B. Miechowicza, kierownika oddziału PZE do prezesa Sądu Apelacyjnego w Olsztynie z 27 IX 1950 r.

⁶⁷ O pracy Sekity w olsztyńskim „Motozbycie” wspominają cytowany już protokół przesłuchania obwinionego WKKP przy KW PZPR z 10 III 1950 r., jak i uchwała nr 154/50 WKKP przy KW PZPR z 28 III 1950 r. Podano tam również adres jego zamieszkania w Olsztynie przy ul. Partyzantów 76 m. 5 – por. APO, KW PZPR. WKKP, sygn. 1141/13553. Zatrudnienie w Wojewódzkim Przedsiębiorstwie Hurtu Spożywczego w Olsztynie Przedsiębiorstwo Państwowe (od 1 II 1950 r.), potwierdza natomiast zaświadczenie wystawione przez dyrektora Adolfa Jasińskiego 16 II 1957 r. – por. *ibidem*, SW, 1801/6403, k.37. Niewykluczone zatem, że wykonywanie przezeń czynności radcy prawnego w „Motozbycie” odbywało się w oparciu o umowę nieistłą o charakterze zlecenia.

⁶⁸ Por. *ibidem*, SW, sygn. 1801/6403, k.35. Pismo Józefa Wierzbowskiego prezesa Sądu Wojewódzkiego w Olsztynie do departamentu kadr i kontroli ministerstwa sprawiedliwości z 12 II 1957 r.

⁶⁹ Szerzej na temat sytuacji w Polsce po upowszechnieniu treści tajnego referatu Nikity Chruszczowa I sekretarza KC Komunistycznej Partii Związku Radzieckiego pt. *O kulcie jednostki i jego następstwach*, wygłoszonego 25 II 1956 r. na XX Zjeździe KPZR w Moskwie – por. A. Friszke, *Rok 1956*, w: *Centrum władzy w Polsce 1948–1970*, red. A. Paczkowski, Warszawa 2003, s. 167–213; P. Machcewicz, *Polski rok 1956*, Warszawa 1993, s. 12 i n. O wydarzeniach roku 1956 na Warmii i Mazurach – zob. B. Łukaszewicz, *Olsztyński Październik 1956*, w: *Październik 1956 na Ziemiach Zachodnich i Północnych. Materiały seminarium naukowego*, Mierki k. Olsztyna, wrzesień 1996 r., red. W. Wrzesiński, Wrocław 1997, s. 21–36; R. Tomkiewicz, *Olsztyński rok 1956. Rola studentów w wydarzeniach*, Olsztyn 2007, s. 10 i n.

Prawdopodobnie w czerwcu lub w na początku lipca 1956 r. zwrócił się do WKKP przy KW PZPR w Olsztynie z pisemną prośbą o ponowne przyjęcie do partii. Sam list nie zachował się w aktach sprawy. W protokóle zespołu orzekającego znalazł się natomiast zapis fragmentu uzasadnienia, które miał przedstawić wnioskujący:

*Proszę swą uzasadniam tym, że chciałbym zgodnie z przekonaniem pracować. Za czasów akademickich należałem do Zw[iązku] Młodzieży Socjalistycznej. Chciałem zaofiarować swoją pomoc i doświadczenie w skomunizowaniu Polski [!]. Widząc, że obecnie nadeszła pewna zmiana, renesans, że nastąpiło uzdrowienie, chciałem zaoferować swoje usługi. Jeśli Partia nie przyjmie tego, to będę dalej pracować, jako bezpartyjny sympatyk Partii. Trudności żadnych nie mam.*⁷⁰

Przedstawiając na posiedzeniu zespołu orzekającego *Treść sprawy*, referentka Amelia Korzekwa⁷¹, przypominając przebieg kariery zawodowej Sekity, przytoczyła także pozytywną opinię o jego pracy w Wojewódzkim Przedsiębiorstwie Hurtu Spożywczego w Olsztynie, wystawioną przez POP. Równie dobrze oceniono też zaangażowanie w pracę społeczną, udokumentowane wygłaszanymi przezeń prelekcjami z zakresu prawa.

Przedstawione przykłady świadczące o obecnej postawie politycznej i społecznej nie stanowiły jednak żadnej przeciwwagi dla przedwojennej pracy byłego sędziego w *aparacie ucisku* oraz braku *związków z ruchem robotniczym*.⁷²

Na podstawie uchwały nr 255/56 z 12 lipca 1956 r. zespół orzekający WKKP przy KW PZPR w Olsztynie, w składzie: Władysław Graczkowski⁷³, Bronisław Mazurkiewicz i Waław Kędziński, przychylił się do wniosku referentki i oddał prośbę Sekity.

⁷⁰ APO, KW PZPR, WKKP, sygn. 1141/ 13553. Protokół z posiedzenia zespołu orzekającego WKKP przy KW PZPR w Olsztynie w sprawie J. Sekity z 12 VII 1956 r. Fakt nie odnalezienia listu Sekity uniemożliwiła rzetelną ocenę stopnia prawdziwości cytowanego fragmentu, zapisanego w protokóle zespołu orzekającego przez protokółanta. Należy też dodać, na podstawie zachowanej korespondencji służbowej, że prawdopodobnie od 1956 r. rodzina Sekitów przeniosła się na stałe z Olsztyna do Biskupca (obecnie miasto w powiecie olsztyńskim, województwo warmińsko-mazurskie), gdzie zamieszkała w lokalu nr 1 w budynku przy ul. Mickiewicza 49 – por. *Ibidem*, SW, sygn. 1801/6403, k. 29. Pismo prezesa SW w Olsztynie do J. Sekity z informacją o nieposiadaniu przezeń kwalifikacji do objęcia stanowiska notariusza z 14 XI 1956 r.

⁷¹ Amelia Korzekwa (ur. 8 VIII 1906 r. w Porchtersdorf, Austria) – wykształcenie podstawowe. Członkini Komunistycznej Partii Francji (od 1936) oraz Comite Mondiale des Femmes. Członkini PPR na terenie Francji, instruktorka Komitetu Obwodowego PPR w Paryżu i działaczka Związku Kobiet Polskich im. M. Konopnickiej we Francji (od 1946). Po powrocie do Polski, pracownik etatowy KW PZPR w Olsztynie. Członek WKKP przy KW PZPR w Olsztynie (do 1962) – APO, KW PZPR, sygn. 1141/3461, k.30. Wykaz działaczy ruchu rewolucyjnego pozostających na ewidencji w referacie ds. działaczy ruchu rewolucyjnego KW PZPR w Olsztynie. Dane na dzień 30 VIII 1982 r. (Nota biograficzna A. Korzekwy); A. Nowakowska-Wierchoś, „Praca polityczna” *Polskiej Partii Robotniczej – oddział we Francji w środowisku emigrantek w 1946 r.*, Teki Archiwalne 2011, 11, s. 311–313.

⁷² APO, KW PZPR, WKKP, sygn. 1141/ 13553. Treść sprawy J. Sekity (odpis bez daty i podpisu).

⁷³ Władysław Graczkowski (ur. 16 III 1913 r. we Włocławku) – przed II wojną światową członek PPS (od 1929), członek Polskiej Sekcji Międzynarodowej Organizacji Pomocy Rewolucjonistom, działacz Związku Zawodowego Chemików RP. Podczas okupacji robotnik przymusowy. Członek PPR (od 5 I 1945). Kierownik Wydziału Organizacyjnego KP PPR we Włocławku (od października 1945). Pracownik etatowy KW PPR w Bydgoszczy (od 1947). Członek KW PZPR w Olsztynie (od 11 VIII 1953). Członek WKKP przy KW PZPR w Olsztynie (1956–1962). Od 1962 r. na rencie – APO, KW PZPR, sygn. 1141/3461, k.21 (Nota biograficzna W. Graczkowskiego); M.T. Korejwo, *op. cit.*, s. 370.

W uzasadnieniu uchwały – niemal bliźniaczej do podjętej w 1950 roku – podtrzymującej poprzedni zarzut o prowadzenie przez niego, jako wiceprokuratora i sędziego, *spraw politycznych i spraw szczególnej wagi* uznano ponadto, że *cieszył się zaufaniem władz sanacyjnych, był ideologicznie obcy i z ruchem robotniczym nigdy nie miał nic wspólnego*.⁷⁴

Niepowodzenie starań w sprawie przywrócenia praw członkowskich w PZPR, nie oznaczało rezygnacji Sekity z powrotu do służby w sądownictwie.

W okresie wydarzeń Polskiego Października 1956 r., wystosował on podanie do ministerstwa sprawiedliwości, w którym zwracał się z prośbą o powierzenie mu stanowiska sędziowskiego lub też wyrażenie zgody na objęcie kierownictwa Państwowego Biura Notarialnego w Olsztynie (PBN)⁷⁵.

Starania Sekity doczekały się wsparcia Jerzego Wierzbowskiego⁷⁶ prezesa Sądu Wojewódzkiego w Olsztynie. Już 24 września 1956 r., a więc na trzy tygodnie przed oficjalnym wystosowaniem przez niego podania, Wierzbowski wysłał do departamentu kadr i kontroli ministerstwa sprawiedliwości, pochlebną opinię na temat jego pracy zawodowej oraz postawy politycznej i „moralno-etycznej”⁷⁷.

Łącznie z podaniem byłego prezesa Sądu Okręgowego, prezes Sądu Wojewódzkiego wystosował, opatrzony tą samą datą, tzn. 12 października 1956 r., wniosek do departamentu kadr i kontroli ministerstwa sprawiedliwości, w sprawie mianowania go notariuszem i kierownikiem olsztyńskiego PBN. Formalną podstawę do złożenia wniosku stanowiła zgoda ministerstwa sprawiedliwości na przyznanie od 1 listopada 1956 r. drugiego etatu notariuszowskiego w PBN w Olsztynie.

W przedstawionej charakterystyce Sekity, utrzymanej w podobnym, pozytywnym tonie, Wierzbowski powoływał się także na jego odpowiednie przygotowanie prawnicze wynikające z wieloletniej służby na stanowisku sędziego oraz praktykę radcowską prowadzoną po odwołaniu ze stanowiska prezesa⁷⁸.

⁷⁴ APO, KW PZPR. WKKP, sygn. 1141/13553 Uchwała WKKP przy KW PZPR w Olsztynie w sprawie J. Sekity z 12 VII 1956 r.

⁷⁵ *Ibidem*, SW, sygn. 1801/6403, k.30. Podanie J. Sekity do ministerstwa sprawiedliwości z 12 X 1956 r. (odpis, bez daty i podpisu). Oto fragment pisma: *Wobec tego, iż przed kilku laty, w okresie panowania w naszym sądownictwie nienormalnych stosunków, zostałem bezpodstawnie zwolniony ze stanowiska prezesa Sądu Okręgowego w Olsztynie, pozwalam sobie prosić Ministerstwo Sprawiedliwości o reaktywowanie mię [!] na stanowisko sędziowskie lub na stanowisko kierownika Państwowego Biura Notarialnego w Olsztynie. Zapewniam, iż jestem dobrze przygotowany do solidnej pracy w wymienionych zawodach (pisownia oryginalna).*

⁷⁶ Jerzy Jakub Wierzbowski (ur. w 1922 r.) – prawnik, absolwent Centralnej Szkoły Prawniczej im. T. Duracza w Warszawie. Wiceprezes (12 V – 11 IX 1954) oraz p.o. prezesa i prezes (11 IX 1954 – 6 XI 1957) SW w Olsztynie. Przeniesiony do SW w Warszawie. Członek PZPR. Odznaczony Złotym Krzyżem Zasługi (1955) – por. APO, SW, sygn. 1801/5680, k.2. Ewidencja osób – sędziów, urzędników i woźnych z lat 1951–1974.

⁷⁷ *Ibidem*, k.26. W poufnej opinii prezes Sądu Wojewódzkiego, powołując się na, jak zaznaczył, informacje pozyskane od byłych współpracowników Sekity, stwierdził m.in.: *Ob. Sekita na zajmowanym stanowisku wykazał duże zdolności organizacyjne oraz umiejętności administrowania sądem. Posiadał duże wyrobienie oraz doświadczenie życiowe, odznaczając się przy tym wielkim taktem, spokojem oraz dbałością o powagę piastowanego urzędu. Jego kwalifikacje prawnicze były na dobrym poziomie. Pod względem moralno-etycznym bez zarzutu. Poziom polityczny dobry. Należał do szeregu organizacji społecznych i politycznych w których brał żywy udział – był przewodniczącym Zarządu Okręgowego TPPR.*

⁷⁸ *Ibidem*, k.27. Wniosek poufny J. Wierzbowskiego prezesa SW w Olsztynie do departamentu kadr i kontroli

Zabiegi o posadę w notariacie zakończyły się jednak niepowodzeniem. W odpowiedzi departament kadr i kontroli ministerstwa sprawiedliwości, powołując się na art. 13 dekretu o zmianie prawa o notariacie z 16 maja 1956 roku, odrzucił wniosek z powodu niespełniania przez Sekitę wymogów formalnych koniecznych do objęcia stanowiska notariusza⁷⁹.

Niezależnie od odmowy udzielenia zgody na objęcie przez Sekitę posady notariusza, ministerstwo sprawiedliwości rozważało jednak możliwość jego przywrócenia do służby sędziowskiej. Świadczy o tym pismo w tej sprawie departamentu ministerstwa kadr i kontroli ministerstwa sprawiedliwości do prezesa Sądu Wojewódzkiego w Olsztynie z połowy grudnia 1956 r. Dyrektor departamentu zwrócił się do prezesa Wierzbowskiego z prośbą o przeprowadzenie rozmowy z samym zainteresowanym, a następnie przesłanie stosownego wniosku⁸⁰.

Z niewyjaśnionych powodów cała procedura uległa zwłoce, przy czym jej przyczyny musiały leżeć po stronie prezesa Sądu Wojewódzkiego w Olsztynie. Po prawie dwumiesięcznym oczekiwaniu na odpowiedź, tzn. 11 lutego 1957 r., departament kadr i kontroli ministerstwa sprawiedliwości wystosował do Olsztyna ponaglenie dotyczące sporządzenia wniosku o przywrócenie Sekity do stanu sędziowskiego⁸¹.

Cztery dni później, tzn. 15 lutego 1957 r., wniosek o reaktywowanie Sekity na stanowisko sędziego Sądu Powiatowego w Olsztynie został wysłany do Warszawy. W niemal identycznej, jak w przypadku nominacji notariuszowskiej, w treści charakterystyce kandydata, Wierzbowski wyjaśniał także, że po odwołaniu Henryka Jędrzejczyka, poprzedniego prezesa olsztyńskiego Sądu Powiatowego – zamierzał powierzyć jego obowiązki właśnie Sekicie⁸².

ministerstwa sprawiedliwości w sprawie mianowania J. Sekity notariuszem i kierownikiem PBN w Olsztynie z 12 X 1956 r.

⁷⁹ *Ibidem*, k.28. Pismo departamentu kadr i kontroli ministerstwa sprawiedliwości do prezesa SW w Olsztynie z 29 X 1956 r. Chodziło tu o zapis art. 13 dekretu o zmianie prawa o notariacie z 16 V 1956 r. (Dz. U., 1956, nr 16, poz. 88 – uchylony 1 VII 1989 r. – Dz. U., 1989, nr 33, poz.176), w brzmieniu: §1. *Od wymagań odbycia aplikacji i złożenia egzaminu notarialnego zwolnieni są: 1) profesorowie i docenci prawa cywilnego polskich szkół wyższych, 2) osoby, które ukończyły wyższe studia prawnicze i na stanowiskach sędziowskich co najmniej trzy lata orzekały w sprawach cywilnych, 3) osoby, które ukończyły wyższe studia prawnicze oraz pozostawały w ciągu co najmniej trzech lat w Ministerstwie Sprawiedliwości na stanowiskach związanych z pracą nadzorczą nad państwowymi biurami notarialnymi. §2. Przepisy pkt. 2 i 3 §1. mają zastosowanie jeżeli od wykonywania wymienionych w nich czynności nie upłynęło więcej niż trzy lata. W przypadku Sekity okres przerwy w wykonywaniu czynności sędziowskich w orzekaniu w sprawach cywilnych przekraczał ponad pięć lat, co pozostawało w sprzeczności z zapisem art. 13 §2 dekretu.*

⁸⁰ *Ibidem*, k.33. Pismo departamentu kadr i kontroli ministerstwa sprawiedliwości do prezesa SW w Olsztynie z 13 XII 1956 r. W piśmie została zawarta sugestia o możliwości przywrócenia Sekity do stanu sędziowskiego, a następnie mianowanie go prezesem Sądu Powiatowego w Olsztynie.

⁸¹ *Ibidem*, k.34. Pismo departamentu kadr i kontroli ministerstwa sprawiedliwości do prezesa SW w Olsztynie z 11 II 1957 r. Pismo wpłynęło do SW w Olsztynie 18 II 1957 r.

⁸² *Ibidem*, k.35. Wniosek prezesa SW w Olsztynie do departamentu kadr i kontroli ministerstwa sprawiedliwości w sprawie reaktywowania J. Sekity na stanowisko sędziego Sądu Powiatowego w Olsztynie z 12 II 1957 r. Wysłanie wniosku do ministerstwa sprawiedliwości nastąpiło więc trzy dni przed dotarciem do Olsztyna pisma z przypomnie-

Do wniosku zostało dołączone również zaświadczenie wystawione przez Zarząd Wojewódzkiego Przedsiębiorstwa Hurtu Spożywczego w Olsztynie, dotyczące dotychczasowej pracy Sekity na stanowisku radcy prawnego⁸³.

Pomimo pochlebnych rekomendacji i niewątpliwego poparcia udzielonego Sekicie przez prezesa Sądu Wojewódzkiego w Olsztynie, jego kandydatura nie oczekiwała się jednak oczekiwanej akceptacji ze strony ministerstwa sprawiedliwości.

Dwa miesiące później, w odpowiedzi na złożony wniosek, departament kadr i kontroli ministerstwa sprawiedliwości poinformował w oficjalnym piśmie prezesa Wierzbowskiego o odmowie mianowania Sekity na stanowisko Sędziego Sądu Powiatowego w Olsztynie. Jednocześnie wyrażono zgodę na udzielenie pomocy zainteresowanemu w przypadku ubiegania się przez niego o wpisanie na listę adwokacką⁸⁴.

Nie odnaleziono materiałów, które pozwoliłyby na stwierdzenie, czy były prezes Sądu Okręgowego w Olsztynie podejmował kiedykolwiek starania o adwokaturę.

W latach 60. XX w. Sekitowie opuścili Warmię i Mazury, przenosząc się do Warszawy. W stolicy Sekita pracował jeszcze przez pewien okres jako radca prawny.

Zmarł 18 stycznia 1989 r. w Warszawie i tam też został pochowany⁸⁵.

Przedstawiona rekonstrukcja – pomimo wykazanego niedostatku dostępnych przekazów źródłowych – dotyczy losów prawnika z przedwojennym stażem służby w wymiarze sprawiedliwości, będącego poniekąd ofiarą systemu państwa totalitarnego, który sam współtworzył. Nie przesądzając w żadnej mierze o rzeczywistych motywacjach i poglądach politycznych Sekity oraz niezależnie od zajmowanej przez niego pozycji w strukturach sądownictwa, podejmowanie próby formułowania – na podstawie jednostkowego przykładu – szerszych ocen wartościujących dla całego środowiska aparatu wymiaru sprawiedliwości na Warmii i Mazurach w pierwszej powojennej dekadzie byłoby jednak zabiegiem nieuprawnionym. Nie zmienia to faktu, że ideologiczna weryfikacja szeregów partyjnych, prowadzona

niem o potrzebie jego sporządzenia. Wniosek o odwołanie H. Jędrzejczyka, prezes SW w Olsztynie wysłał do ministerstwa sprawiedliwości dopiero 8 II 1957 r. Prawdopodobnie, właśnie nierozwiązana kwestia zmiany w obsadzie personalnej kierownictwa Sądu Powiatowego w Olsztynie była bezpośrednią przyczyną opóźnienia złożenia wniosku w sprawie nominacji Sekity.

⁸³ *Ibidem*, k.37. Zaświadczenie wystawione J. Sekicie przez Zarząd Wojewódzkiego Przedsiębiorstwa Hurtu Spożywczego w Olsztynie 15 II 1957 r, z podpisem dyrektora A. Jasińskiego. W zaświadczeniu stwierdzono m.in.: *W okresie swej pracy Ob. Sekita Julian wywiązywał się ze swych obowiązków bardzo dobrze, jest pracownikiem sumiennym i obowiązkowym. Przez długi staż pracy oraz posiadanie dużego zasobu wiadomości na odcinku prawa cywilnego i karnego, dopomagał nam w rozwiązywaniu szeregu problematycznych zagadnień administracyjno-prawnych tu[ejszego] przedsiębiorstwa. W stosunku do współpracowników był bardzo taktowny i uczynny (pisownia oryginalna).*

⁸⁴ *Ibidem*, k.38. Pismo departamentu kadr i kontroli ministerstwa sprawiedliwości do prezesa Sądu Wojewódzkiego w Olsztynie z 19 IV 1957 r. Sekita został powiadomiony o decyzji ministerstwa sprawiedliwości w piśmie prezesa SW w Olsztynie z 6 V 1957 r. – por. *ibidem*, k.39.

⁸⁵ T. Oracki, *op. cit.*, s. 182.

w atmosferze podejrzliwości, strachu i sztucznie podsycanego zagrożenia *wrogiem wewnętrznym i zewnętrznym*, doprowadziła do usunięcia z PZPR, a tym samym ze stanowisk kierowniczych różnych szczebli, wielu jej członków, którzy – abstrahując od ich *podejrzonej* przeszłości – byli nierzadko autentycznymi fachowcami i specjalistami w istotnych obszarach życia gospodarczego i społecznego⁸⁶.

Robert Syrwid, „*Man muss die Menschen von allen möglichen Seiten kontrollieren*”...

Zusammenfassung

Im Artikel wird die Umsetzung der Beschlüsse des III. Plenum des Zentralkomitees der Polnischen Vereinigten Arbeiterpartei (11–13 November 1949) im Bereich der Verifizierung ihrer Mitglieder am Beispiel des Schicksals von Julian Sekita (1897–1989) – einem Rechtsanwalt mit Vorkriegserfahrung in der Justiz – dem ersten Präsidenten des Bezirksgerichts in Allenstein 1945–1949 – analysiert. Aus der Sicht der konkreten Mitglieder oder Kandidaten der Parteien, die von der *Bereinigungsaktion der Parteireihen* betroffen waren, waren sowohl der Inhalt der gegen sie erhobenen Anklagen als auch der Mechanismus der Entscheidungsfindung über den Ausschluss wichtig. Unter den Bedingungen, wo ein totalitärer Staat aufgebaut wurde, war der Entzug der Parteimitgliedsausweises meist untrennbar mit dem Verlust der beruflichen Stellung und gleichzeitig mit der faktischen Ausgrenzung aus dem öffentlichen Leben im weitesten Sinne verbunden. In der Praxis führte dies bei den Ausgeschlossenen zu natürlichen Abwehrreaktionen in Form von Appellen an Partei-Instanzen, die den Parteigrundorganisationen direkt übergeordnet waren. Die endgültigen Entscheidungen über die Genehmigung, Änderung oder Aufhebung der von den Grundorganisationen verhängten Strafen gehörten den regionalen Parteikontrollkommissionen. Dies war von besonderer Bedeutung, insbesondere im Hinblick auf diejenigen Mitglieder, gegen die Anschuldigungen ideologischer Natur formuliert wurden, wodurch die betreffenden Personen in die Kategorie der Klassenfeinde eingeteilt wurden.

Robert Syrwid, “*We need to investigate people from all possible sides*”...

Summary

The paper discusses the execution of the laws of the 3rd Plenum of the Central Committee of the Polish United Workers’ Party (KC PZPR) (11–13 November 1949) in terms of verifying its members on the example of Julian Sekita (1897–1989) – a lawyer with pre-war experience in the judiciary – the first President of Regional Court in Olsztyn in the years 1945–1949.

From the viewpoint of particular Party members or candidates that were affected by the *cleansing of ranks*, both the content of the accusations and the mechanism of deciding on their exclusion were crucial. Depriving someone of the Party card while the totalitarian state was being built often meant losing their professional standing and actual elimination from the broadly understood public sphere. In practice, it led to defensive mechanisms among the excluded, such as appeals to Party instances directly superior to the basic organisations. Eventually, the decisions on approving, changing or repealing the punishments belonged to voivodeship-level Party control committees. It was a crucial issue, especially for those Party members who faced charges of ideological nature that situated them in the category of *class enemies*.

dr Robert Syrwid
rosyrwid11@wp.pl

⁸⁶ Wymianę kadr i upartyjnianie aparatu wymiaru sprawiedliwości, kontynuowano także po *odwilży* październikowej. W styczniu 1958 r. członkami PZPR było 34% sędziów sądów wojewódzkich, 33% sędziów sądów powiatowych oraz 20% asesorów i aplikantów. Jednocześnie aż 17 spośród 19 prezesów sądów wojewódzkich należało do PZPR, jeden był członkiem SD i jeden bezpartyjny. Tylko w tym samym roku dokonano również wymiany 7 prezesów sądów wojewódzkich i 25 prezesów sądów powiatowych – D. Maksimiuk, „*Nie chcemy sędziego apolitycznego*”, czyli rzecz o upolitycznieniu kadry sędziowskiej w PRL, w: *Partia, państwo, społeczeństwo*, red. K. Rokicki, Warszawa 2016, s. 210–211.

Bibliografia

Źródła archiwalne

Archiwum Państwowe w Olsztynie

- Komitet Miasta i Powiatu Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej w Olsztynie 1948–1975, sygn. 1155:60.
- Komitet Wojewódzki Polskiej Partii Robotniczej w Olsztynie 1945–1948, sygn. 1073: 236.
- Komitet Wojewódzki Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej w Olsztynie 1948–1990, sygn. 1141:500, 574, 745, 1743, 3461, 13553.
- Olsztyńska Wojewódzka Rada Narodowa w Olsztynie 1945–1950, sygn. 617: 22.
- Sąd Wojewódzki w Olsztynie [1945]1950–1991, sygn. 1801: 5676, 5680,6403, 6410.
- Zarząd Miejski w Olsztynie 1945–1950, sygn. 411:117, 426, 563.

Instytut Północny im. Wojciecha Kętrzyńskiego w Olsztynie

- Zbiory Specjalne: sygn. R-464. *Relacja Jerzego Smoleńskiego z lat 1945–1947*, oprac. R. Szymański, [1964]. *Nota biograficzna. Życiorys Jerzego Smoleńskiego*. Warszawa 29 XII 1964 r.

Źródła drukowane

- Dzienniki Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej: 1927–1930, 1938, 1946, 1949, 1950.
- Dziennik Ustaw Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej: 1956.
- Monitor Polski: 1932, 1947.

Deklaracja ideowa

1949 *Deklaracja ideowa PZPR. Statut PZPR*, Warszawa.

O wzmoczenie czujności rewolucyjnej

1949 *O wzmoczenie czujności rewolucyjnej. Uchwały Biura Organizacyjnego KC PZPR. Wylącznie do użytku organizacji partyjnych*, Warszawa.

Wytoczne dla pracy

1950 *Wytoczne dla pracy Komisji Kontroli Partyjnej*, Warszawa, Prezydium CKKP przy KC PZPR (druk do użytku wewnątrzpartyjnego), Warszawa.

Bierut Bolesław

1949 *Zadania partii w walce o czujność rewolucyjną na tle sytuacji obecnej*, w: III Plenum Komitetu Centralnego Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej 11, 12, 13 listopada 1949 r., Nowe Drogi, Warszawa, s. 6–58.

Stalin Józef

1950 *O brakach w pracy partyjnej i o środkach likwidacji trockistowskich i innych dwulicowców*, Warszawa.

Opracowania

Dymek Benon

1988 *Geneza i działalność Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej (1948–1954)*, Warszawa.

Eisler Jerzy

2014 *Siedmiu wspaniałych. Poczet pierwszych sekretarzy KC PZPR*, Warszawa.

Friszke Andrzej

2003 *Rok 1956, w: Centrum władzy w Polsce 1948–1970*, red. A. Paczkowski, Warszawa, s. 167–213.

Geldon Krystyna

2003 *Radni Olsztyńskiej Wojewódzkiej Rady Narodowej z lat 1945–1950. Materiały biograficzne*, Komunikaty Mazursko-Warmińskie, nr 3, s. 311–353.

Gieszczyński Witold

2004 *Aparat bezpieczeństwa na Warmii i Mazurach w świetle uchwał III Plenum KC PZPR (11–13 XI 1949 r.)*, „Echa Przeszłości”, t. 5, s. 408–432.

Jakubowski Grzegorz

2002 *Sądownictwo powszechne w Polsce w latach 1944–1950*, Warszawa.

Kładoczny Piotr

1998 *Kształcenie prawników w Polsce w latach 1944–1989*, *Studia Iuridica*, 1998, nr 35, s. 89–114.

Kordaczuk Sławomir

1999 *Z siedleckiej księgi peowiaków cz. II*, *Szkice Podlaskie*, z. 7, s. 161–176.

Korejwo Mariusz Tomasz

[2013] *PZPR na Warmii i Mazurach 1948–1990. Struktury, organizacja, ludzie. Oddziaływanie na zinstytucjonalizowane formy życia społecznego*, [Olsztyn].

Krysiak Dominik

2017 *Polska Partia Robotnicza w województwie olsztyńskim w latach 1945–1948. Struktury–kadry–działalność*, Olsztyn–Białystok–Warszawa.

Kunicka-Michalska Barbara

1963 *Początki sądownictwa powszechnego na Warmii i Mazurach (1945–1947)*, „*Warmia i Mazury*” nr 1, s. 7–9; nr 2, s. 19–21.

Lesiakowski Krzysztof

1998 *Mieczysław Moczar „Mietek”*. *Biografia polityczna*, Warszawa.

Lityński Adam

1999 *O prawie i sądach początków Polski Ludowej*, Białystok.

Łukaszewicz Bohdan

1997 *Olsztyński Październik 1956*, w: *Październik 1956 na Ziemiach Zachodnich i Północnych. Materiały seminarium naukowego*, Mierki k. Olsztyna, wrzesień 1996 r., red. W. Wrzesiński, Wrocław, s. 21–36.

1991 *Polskie Stronnictwo Ludowe na Warmii i Mazurach w latach 1945–1947*, Olsztyn.

Machcewicz Paweł

1993 *Polski rok 1956*, Warszawa.

Machnikowska Anna

2008 *Wymiar sprawiedliwości w Polsce w latach 1944–1950*, Gdańsk.

Maksimiuk Diana

2016 „*Nie chcemy sędziego apolitycznego*”, czyli rzecz o upolitycznieniu kadry sędziowskiej w PRL, w: *Partia, państwo, społeczeństwo*, red. K. Rokicki, Warszawa, s. 201–217.

Materniak-Pawłowska Małgorzata

2013 *Instytucja sędziego śledczego w II Rzeczypospolitej*, *Czasopismo Prawno-Historyczne*, t. 65, z. 1, s. 271–294.

Moldawa Tadeusz

1991 *Ludzie władzy 1944–1991. Władze państwowe i polityczne Polski według stanu na dzień 28 II 1991*, Warszawa.

Nowakowska-Wierzchoś Anna

2011 „*Praca polityczna*” *Polskiej Partii Robotniczej – oddział we Francji w środowisku emigrantek w 1946 r.*, *Teki Archiwalne*, t. 11, s. 301–319.

Oracki Tadeusz

1995–1996 *Sekita Julian*, w: *Polski słownik biograficzny*, t. 36, Warszawa–Kraków, s. 181–182.

Pasko Artur

2002 *Kulisy władzy ludowej w województwie białostockim (1948–1956). Organizacja, główne kierunki działania KW PZPR*, Białystok.

Płotek Marcin

2014 *Przyczynki do powstania sądów apelacji olsztyńskiej 1945–1947*, Komunikaty Mazursko-Warmińskie, nr 1, s. 69–112.

Romanowska Elżbieta

2016 *Przekształcenia w powszechnym wymiarze sprawiedliwości w Polsce w latach 1944–1956*, Czasopismo Prawno-Historyczne, t. 68, z. 2, s. 33–62.

Sekita Julian

1935 *Czy splendid isolation naszego sądownictwa?*, Wileński Przegląd Prawniczy, nr, 3, s. 74–76.

1935 *Czy splendid isolation naszego sądownictwa? (dokończenie)*, Wileński Przegląd Prawniczy, nr 4, s. 113–119.

Syrwid Robert

2004 *Od partnerstwa do wymuszonej „jedności”*. Olsztyńska organizacja Polskiej Partii Socjalistycznej w latach 1945–1948, Łódź.

Tarkowski Mikołaj

2014 *Wileńscy prawnicy wobec wybranych koncepcji ustrojowo-politycznych oraz kodyfikacji prawa w okresie dwudziestolecia międzywojennego*, w: *Tendencje rozwojowe myśli politycznej i prawnej*, red. M. Maciejewski, M. Marszał, M. Sadowski, Wrocław, s. 495–512.

Tomkiewicz Ryszard

2007 *Olsztyński rok 1956. Rola studentów w wydarzeniach*, Olsztyn.

Witalec Robert

1995 *Struktura organizacyjna i działalność Wojewódzkiej Komisji Kontroli Partyjnej KW PZPR w Rzeszowie w latach 1949–1956*, t. 3, s. 247–263.

1996 *Funkcjonowanie, struktura organizacyjna oraz zasób aktowy WKKP przy KW PZPR w Rzeszowie w latach 1957–1986*, Prace Historyczno-Archiwalne, t. 4, s. 215–243.

Zawadka Katarzyna

2014 *Komitet Wojewódzki PZPR w Lublinie 1948–1956. Struktura–ludzie–mechanizm funkcjonowania*, Lublin.

Teksty internetowe

<http://www.home.umk.pl/~kozlow/gen/KORP.HTM> [dostęp: 23 VII 2019 r.].

<https://www.prawo.pl/akty/m-p-1947-27-208,16913989.html> [dostęp: 23 VII 2019 r.].